

ІРИНА ФАРІОН

2

ІГОР ЗОЦ

6

СЕРГІЙ ПРИСУХІН

8-9

ГАЛИНА ДАЦЮК

10-11

ГЕОРГІЙ ФІЛІПЧУК

12-13

На презентацію завітали школярі Диканських НВК ім. Гоголя та ЗОШ I–III ст., громадськість, ветерани російсько-української війни та гості з Полтави — депутат обласної ради, очільник Полтавського обласного об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка Микола Кульчинський та регіональний представник Українського інституту національної пам'яті в Полтавській області Олег Пустовгар.

Як ініціатор і організатор встановлення в Полтаві пам'ятника Іванові Мазепі Микола Кульчинський розповів молоді про тривалу боротьбу за увічнення в Полтаві видатного гетьмана-державника та перепони на цьому шляху. Розповів про особистість гетьмана, який намагався врятувати Україну з пазурів Московського царства, про воєнно-політичний виступ Мазепи проти московського царя Петра I. Висловив думку, що воїни сучасної російсько-української війни продовжують справу Івана Мазепи, чинячи спротив російській агресії на сході України. Також депутат облради вручив музею та навчальним закладам Диканьки книги товариства “Просвіта”, серед них і про Мазепу. Очільник просвітян Полтавщини привітав присутніх з державним святом Захисників України і наголосив на важливості виставки для патріотичного виховання молоді, адже у свідомості багатьох досі російські імперські міфи панують як незаперечна істина.

“Але історична правда у тому, що гетьман Мазепа прагнув об'єднати Україну обох берегів Дніпра, розбудував економіку Гетьманщини й зміцнював її обороноздатність. За 22 роки свого гетьманування успішно сприяв розвитку освіти і мистецтва, значні кошти виділяв на зведення,

У Диканці презентували виставку про Мазепу

За підтримки відділу культури виконкому Диканської селищної ради, Полтавської обласної ради, зокрема, її голови Олександра Біленького, Державного музею-заповідника “Поле Полтавської битви” та Полтавського офісу Північно-східного міжрегіонального відділу УІНП у Диканському краєзнавчому музеї презентували виставковий проєкт Інституту національної пам'яті “Мазепа. Карл XII. Пётр I. Топ-10 міфів про пропаганду”. Захід присвятили Дням захисників і захисниць України та Українського козацтва.

перебудову й оздоблення храмів. Дав шанс на збереження Гетьманщини з її вольностями і привілеями”, — наголосив Микола Кульчинський.

Олег Пустовгар звернув увагу: виставка спростовує російсько-імперський міф, що начебто союзу України зі Швецією не існувало. Насправді цей союз спирався на давню традицію з часів Київської держави — Русі. Плідною була українсько-шведська співпраця гетьмана Богдана Хмельницького з королевою Христиною (1644–1654 рр.) і королем Карлом X Густавом. Воєнно-політичний союз між Швецією та Україною укладено 6 жовтня 1657 року в Корсуні по смерті Хмельницького гетьманом Іваном Виговським та королем Карлом X Густавом. Отож, гетьман Іван Мазепа і король Карл XII продовжили справу попередників.

“Наша мета — показати цю виставку у навчальних закладах та більшості громад Полтавщини. Але перша ОТГ, де ми її презентуємо, — Диканська. Адже саме тут, на Диканській землі, сталася історична подія. У березні 1709 року до українсько-шведського союзу долучилися запо-

рожці; тоді у селі Великі Будища неподалік Диканьки була укладена українсько-шведська угода між гетьманом Іваном Мазепою й кошовим отаманом Запорізької Січі К. Гордієнком, з одного боку, і королем Карлом XII, з іншого. У документі шведський король зобов'язався не укладати мирової угоди з московським царем, доки не визволить з-під московської влади Україну”, — розповів Олег Пустовгар.

Він подарував фондам музею раритетне видання — історичну п'єсу міністра УНР у справах освіти Івана Огієнка (митрополита Іларіона) “Розп'ятий Мазепа” та набір виставкових плакатів УІНП про військовиків Армії УНР, наголосивши, що борців за незалежність періоду УНР називали мазепинцями, адже “наш славний гетьман став прикладом для наслідування цього наступних поколінь борців за незалежність України вже у ХХ столітті”.

Виставка Інституту національної пам'яті експонуватиметься до кінця листопада.

Полтавський офіс Північно-східного відділу УІНП

Ірина ФАРІОН, доктор філологічних наук, професор катедри української мови Національного університету “Львівська політехніка”

Люстро для Разумкова: мова як лакмус світогляду

винести їх за дужки, доки не завершиться війна: “*Насправді, все, що може роз’єднувати українців, — віра, мова, територія, якісь історичні лідери, — потрібно винести за дужки, принаймні доки, доки ми не закінчимо війну <...> Так за 5–10 років ми абсолютно підемо від цієї проблеми. Глобально, її і сьогодні немає. Хлопці на фронті, на сході розмовляють різними мовами. Не лише українською і російською. Хтось грузинською, а хтось англійською. Патріотизм не виміряти мовою*”.... [“*Треба винести за дужки*” — в команді Зеленського розповіли, як ставляться до законопроекту про українську мову. 02.04.2019].

Справді, за 5–10 років правління таких абсолютно промосковських політиків з колоніальним типом мислення від України нічого не зостанеться — її таки винесуть за дужки, позаяк серцевиною кожної держави є саме її культура, історія, мова та герої як основні духові опори кожної нації. А патріотами держави є ті, що живуть своєю мовою, культурою та історією. Словом, Разумков — цей гідний піонер партії регіонів — хіба звайє підтвердив, що могло виродитися в Україні за час її тривалої окупації від 20-х років ХХ століття.

Щодо версії про різномовних воїнів на Сході, то нагадаю, що відповідно до Закону “Про Збройні Сили України” у його ст. 13 зазначено: “*Мовою Збройних Сил України є державна мова. Мовою статутів, документації, діловодства, команд, навчання, виховних заходів, іншого статутного спілкування та службової діяльності у Збройних Силах України є державна мова*” [Закон “Про Збройні Сили України”].

Показово, що метафору про “винесення за дужки мови, історії, героїв” 2014 року вперше російською мовою озвучив співак С. Вакарчук як посланець від тих самих антиукраїнських сил ліберального поливу з відомого племені, щоб гасити націоналістичне полум’я Майдану: “*Забути, винести за дужки поняття “мова”, “герої”, “історія”. Це не ті речі, з якими ми маємо йти далі <...> Російськомовний українець — це така ж гордість, як і україномовний українець. Це два рівноцінних громадяни своєї країни, кожен з яких повинен працювати на благо своєї країни, захищати її, гордитися нею, бути готовим захищати інтереси цієї країни у разі чого <...> У мешканців України можуть бути друзі у різних країнах. І у мене вони є в Росії. Ми повинні дружити, у нас не має бути ворогів*” [“Треба забути про мову, героїв, історію... Це не ті речі, з якими ми маємо йти далі”. 26.05.20].

Цікаво, в яке майбутнє заїде Вакарчук, коли там не буде української мови, історії та наших героїв? Його самочинна (вже вдруге) відмова від депутатського мандату 11 червня 2020 року вкотре доводить абсолютну маріонетковість цього липкого персонажа і відробляння ним протиукраїнських грошей олігархів-чужинців та соросівських фондів і повний крах їхнього спільного безпомічного політпроекту “Голос”.

Разумков полюбляє цю метафору “винесення за дужки (лапки)”, правда, в іншому контексті: сепаратистів з мовою окупанта він

має наміру “винесити за дужки”, а, навпаки, як гангрену, прищеплювати всьому організмові країни: “*Питання гуманітарної політики — вони пов’язані із поверненням тимчасово окупованих територій? Чи ми їх винесемо за лапки? Ні! Якщо ви говорите про те, як повинен виглядати той чи інший закон — він повинен влаштовувати громадян України, не залежачи від того, де вони проживають, на якій мові розмовляють, але всі вони громадяни нашої держави*” [Ольга Комарова. Мовні квоти: українська знову під загрозою? 05.06.2020].

Війна не завершилася, проте Д. Разумков, у супереч обіцянці, саме за рік після сказаного порушив мовне питання, заявивши 27 травня 2020 року, що треба змінювати мовний закон у частині мовних квот на телебаченні та радіо, повторивши мотивацію Зе про те, “*що в Україні багато людей говорять різними мовами, і мають бути враховані інтереси всіх*” [Закон про мову потрібно міняти, у “Службі народу” немає єдиної позиції з цього питання, — Разумков. 27.05.20].

Алогічність висловів Д. Разумкова про мову вражає. Якщо в травні 2019 року він заявляє, що мовне питання роз’єднує Україну, то 13 червня 2020 року цілком слушно зауважує, що “*гуманітарні питання повинні об’єднувати суспільство. Ви ніколи його не об’єднаєте питаннями економіки або податків*”, а відтак вербалізує путінську вимову виняткового статусу для російської мови на окупованих Росією територіях, вважаючи її “*механізмом комунікації*” з сепаратистами, а не основною причиною війни на Донбасі та розбрату в Україні: “*Якщо ми говоримо про повернення тимчасово окупованих територій і людей, які там живуть, то це також один з механізмів комунікації з ними. І якщо ми будемо займатися з тих чи інших питань, в тому числі історії, радикальні позиції, то це не додасть нам у переговорах*” [Разумков пояснив, навіщо Україна російська мова. 13.06.2020]. Радикальних позицій в оцінці історії не існує. Є історичні факти, які під силу або не під силу для розуміння нащадками.

Згадає Д. Разумков і про рекомендації Венеційської комісії [там само] як рятівне коло для подальшої денационалізації України, на яких зауважимо детальніше, щоб уявити мовний світогляд Д. Разумкова. Венеційська комісія, аналізуючи Закон “Про забезпечення функціонування української мови як державної”, що став **фокусом новоствореної і легітимізованої гібридно-ліберальної мовної політики всупереч нагальній потребі творити національну політику в мовно-суспільному полі**, рекомендує абсолютне розмивання державного статусу української мови. Це стосується таких основних позицій [Венеційська комісія розкрила мовний закон: які зміни рекомендує Україні. 09.12.2019]:

по-перше, начебто закон дискримінує російську мову як мову меншин, бо вона, мовляв, отримує найменше прав порівняно з іншими мовами, позаяк із вересня 2020 року російськомовні школи мають перейти на 80% викладання українською мовою, тоді як у школах для нацменшин із мовами ЄС — до 2023 року з 60% українською мовою;

по-друге, закон начебто дискримінує російську мову, позаяк викладання у вишах передбачене державною мовою, а на бажання вишу, можливе англійською мовою та мовами ЄС;

по-третє, комісія рекомендує відтермінувати дію закону до ухвалення Закону про нацменшини, який, звісно, що покликаний не так забезпечити права нацменів, як обмежити мовне право титульної нації і звести до мінімуму обов’язок нацменшин послугуватися державною мовою;

по-четверте, комісія “*рекомендує законодавцю розглянути можливість скасування механізму подання скарг та санкцій, встановленого Законом, або принаймні обмежити його*”, що в цьому законі є чи не найбільшим надбанням, бо без покарання — це не закон, а гола декларація;

по-п’яте, рекомендовано надати державним службам право спілкуватися неукраїнською мовою, “*зокрема усім службам, які працюють у надзвичайних ситуаціях, що становлять загрозу для життя, для фізичного чи психічного стану людей, наприклад службам пожежників тощо*”, а також сюди “*слід зарахувати установи для людей похилого віку, які не обов’язково є медичними закладами, оскільки такі особи часто належать до меншин і можуть не мати достатнього рівня володіння українською*”, що зводить державну мову до абсолютно вторинного засобу, а не чинника національної безпеки, зокрема, в кризових ситуаціях;

по-шосте, ця комісія сягнула навіть можливості спілкуватися неукраїнською в армії і з правоохоронцями, хоч із останніми спілкування в цьому законі регульоване вкрай згубним ліберальним терміном “*мова, прийнята для сторін*” (як і в сфері обслуговування, ст. 26; у транспорті, ст. 32, охорони здоров’я, ст. 29) [Фаріон І. Законодавче поле української мови: колоніальна, ліберально-гібридна і національна мовні моделі (1989–2019 рр.) / Українська реальність крізь призму терміна. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2019. С. 47–93. с. 76];

по-сьоме, право для політичних партій та громадських об’єднань використовувати недержавну мову у своїй діяльності: “*Цей обов’язок є обмеженням свободи асоціацій, що веде до права на самоорганізацію. Таке обмеження слугує законній меті громадського порядку, оскільки робить можливим нагляд державними органами за діяльністю партій, асоціацій та інших юридичних осіб... Однак термін “установчі документи та рішення” не є зрозумілим... Ця вимога повинна обмежуватися лише тими документами та рішеннями, які стосуються публічних функцій*”, що абсолютно розхитує саму сутність держави в її взаєминах з визначальними суб’єктами законотворення в парламентсько-президентській державі — політичними партіями;

по-восьме, комісія перейнята обмеженням мови мас-медіа та друкованими засобами масової інформації, для яких цілком слушно передбачена українськомовна версія, що за теперішнього навально-го змосковщення інформпростору і його визначальної ролі у впливі

на суспільство є повним нівелюванням державного статусу української мови;

по-дев’яте, комісія втручається в наукову сферу, яка, на нашу думку, в законі вкрай недосконала, бо від 16 липня 2020 року приписує публікацію всіх наукових робіт державною мовою, англійською та/або іншою офіційною мовою ЄС; натомість комісія вважає, що наукові дослідження слід робити не лише мовами ЄС, що, своєю чергою, вбиває розвиток питомої термінології та заблоковує поступ українськомовного наукового стилю як основного апарату думання нації;

по-десяте, комісія вважає, що приватні наукові заходи не можуть мати жодних обмежень державною мовою, так начебто ці приватні заклади поза межами держави України;

по-одинадцять, комісія рекомендує дозволити писати географічні назви іншими мовами, заводячи таким способом повну анархію в ономастичний простір, що є візитівкою кожної нації і держави та її винятковою неперекладною особливістю.

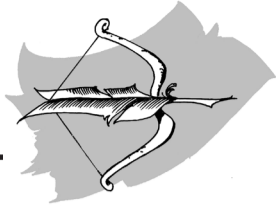
Ці “*рекомендації*” від комісії з претензійною назвою “*За демократію через право*” є насправді знищенням державного статусу української мови, добре відомого нам від найдавніших часів війни з українською мовою, як не Варшави, Будапешта, Бухареста, то послідовно й досі Москви. Тільки влада цих країн не приховувала знищення української мови як основного символу незалежності України, а просто діяла відкритими тоталітарними методами. Натомість Венеційська комісія, у рекомендаціях якої побачив порятунок Д. Разумков, прикривається демокліберальними гаслами, аби знешкодити народження сильної національної держави в центрі Європи, незаперечним символом якої є державний статус національної мови.

Отже, мовні посили від Разумкова зводимо до таких ідеологем: державний статус української мови роз’єднує суспільство — його слід обмежити підвищенням статусу російської мови; мова — це не важливо, але це не стосується російської мови, де важливість питання стає базовим; російська мова — це інструмент порозуміння з сепаратистами, а українська мова — причина війни...

Таким способом окреслено бажану *неокolonіальну мовну модель* в Україні як модифікований реверс до підлеглого статусу української мови в часи УРСР.

Серед антимовних ініціатив Д. Разумкова організоване ним **1 червня 2021 року** голосування за внесення до порядку денного сесії Верховної Ради законопроекту “Про внесення змін до деяких законів щодо підтримки вітчизняних виробників теле- та кінопродукції в період встановлення карантину у зв’язку із поширенням на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2” (№ 5554) авторства заступника голови комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики М. Потураєва та Є. Кравчук (партія “Слуга народу”).

Суть законопроекту, який до внесення до порядку денного підтримали лише 203 депутати (треба 226), полягає у відтермінуванні норми мовного закону щодо показу фільмів та серіалів українською мовою. Відповідно до ухваленого

мовного закону від 25 квітня 2019 року, з 16 липня 2021 року всі фільми і серіали, вироблені в Україні, мають демонструвати українською мовою. Себто Як Рада потуряє як колишній керівник медіахолдингу “Стар Лайт Медіа” та іже з ним, намагалися обстоювати свій бізнес-інтерес зі створення і продажу телепродукту мовою окупанта до РФ та отруєння цим продуктом українців у своїй власній державі. Про це свідчить промовиста підтримка цієї антидержавної ініціативи з боку відомих медіаголдінгів від відомих олігархів: “1+1 медіа”, власником якого є І. Коломойський, Star Light Media (колишній керівник саме М. Потуряєв), до якого входять, зокрема, телеканали СТБ, ICTV, “Новий” В. Пінчука, “Медіа Група Україна”, який належить Р. Ахметову, та Inter Media Group Д. Фірташа і С.Львовичкіна [Кіно і серіали українською. Як Рада зірвала зміни мовного закону і через що суперечки. <https://www.bbc.com/ukrainian/features-57314256> (дата звернення 3.06.2021)]. На щастя, цим ліквідаторам української мови цього проголосувати не вдалося.

Найбільш цинічною і водночас безглуздою є мотивація від горе-депутатів-бізнесменів, за якою переклади фільмів українською мовою в часи коронавірусної інфекції – це причина фінансових збитків для кіноіндустрії: “Негативних змін зазнав і телевізійний ринок. Так, у значній мірі скоротився обсяг реклами, за рахунок чого існують більшість ЗМІ і аудіовізуальні зокрема. Разом з тим, через перманентні обмежувальні міри та високій рівень захворюваності людей, теле- та кіновиробники, теле- та радіоорганізації, були вимушені перейти на дистанційну роботу, що значною мірою уповільнило їх роботу, а також призвело до призупинення основних виробничих процесів вже більше ніж на рік.

Вказані фактори призводять до неможливості створення якісного українського кіно, яке відповідає суспільному запиту. Сьогодні, на жаль, основні ресурси теле- та кіновиробників, направлені на власне виживання, забезпечення збереження робочих місць і заробітних плат, організацію безпечних умов роботи людей тощо і застосування норми, що унеможливило використання вже створеного контенту і, водночас, вимагає значних інвестицій у розробку і створення нового, призведе до руйнування кінематографічної та телевізійної галузі від чого, найбільших втрат зазнає український глядач” (правовпис документу, що зареєстрований на офіційній сторінці ВР з підкресленими численними лексичними, орфографічними і пунктуаційними помилками, – зберігаємо) [Дата звернення 03.06.21].

Дивно, за логікою “слуг” “мова не має значення”, а в ситуації з коронавірусом на кіно- та теле-ринку вся проблема чомусь саме в українській мові і полягає.

Отже, заміна Разумкова на Стефанчука – це тасування заявленої колоди карт, що свідчить про перманентну кризу української політики як загальної кризи національного самоусвідомлення та морального падіння. Несвідомість приводить до влади чужинців-українофобів, які умить паляться на мовному питанні як кордоні етнонації – основи самостійної соборної держави.

Голосування ЄС спільно з ОПЗЖ проти відставки Разумкова – прекрасний тест на спільність тих самих павуків у тій же політичній банці.

Президентіві України Володимиріві Зеленському Шановний Володимире Олександровичу!

Ми, представники широких кіл громадськості, вітаємо публічне обговорення проєктів облаштування острова Хортиця (Національного заповідника “Хортиця”), ініційоване Запорізькою обласною державною адміністрацією, у відповідь на реалізацію ініціативи Президента України “Велике реставрація”, що є складовою частиною глобальної програми “Велике будівництво”. Відрадно, що така значна і серйозна увага до Національного заповідника “Хортиця” прикута чи не вперше за всі роки його існування. Водночас, уважно слухаючи виступи у публічному обговоренні дискусійної платформи “Хортиця: видатна історія – велике майбутнє”, знайомлячись із відповідними матеріалами у медіа, а надто спостерігаючи за ходом розгортання будівельних робіт у північній частині Хортиці, ми з тривогою бачимо, що поза увагою залишається найважливіше: розуміння унікальності сутності Острова, як простору. У виступах усіх, хто дотичний до реалізації програми, поки що нічого не говориться про головне: як у ході робіт буде збережено неповторний хортицький ландшафт, особливо найціннішу його частину – плавні. Ані слова не мовлено про органічну музеєфікацію археологічних об’єктів, про посилення служби охорони заповідника, адже останнім часом Острів неймовірно потерпає від розгулу сотень приватних копей, від “качачників”, що протизаконно вештаються плавневими озерами, протоками й затоками.

Лунають голоси ініціаторів проєкту, інвесторів та виконавців, і геть не чути професіональних ботаніків, зоологів, екологів, істориків, зрештою – ландшафтних дизайнерів. Складається враження, що учасники обговорення або ж уявлення не мають про унікальність острова Хортиці, яка базується на двох чинниках – природному й історичному, або ж свідомо замовчують це, маючи намір “задіснейлендити” священну територію, перетворити її на утилітарний механізм для заробляння грошей.

Тож змушені нагадати: неповторний природний чинник Хортиці полягає в тім, що на порівняно крихітній території (трохи менше 2,5 тисяч гектарів) у тісній, органічній співдружності зосередилися зразки усіх ландшафтних зон України: гори, ліс, лісостеп, плавневий ліс, степ, навіть осередки напівпустелі. Тут знайшли притулок 1092 види рослин, 670 із яких дикі (для порівняння – в Асканії Новій 451 вид диких рослин). 145 видів із них – рідкісні, 104 – ендеміки (більше ніде, окрім Хортиці не зустрічаються). На Острові мешкають 250 видів тварин, із яких 200 видів – птахи (усього в Україні 433 види пернатих). Другий чинник – Хортиця є зосередженням значної кількості археологічних об’єктів, за якими можна вивчати всю історію східноєвропейської цивілізації від XII тисячоліття до нашої ери й до сьогодні. Усе це доведено сотнями наукових досліджень упродовж майже півтора століття, що й дало під-

Не допустити перетворення острова Хортиця на торговельно-розважальний осередок і зберегти його сакральне та природо-екологічне значення

Електронна петиція під таким заголовком зареєстрована в Офісі Президента України і з 19 жовтня доступна для всіх, хто вміє користуватися комп’ютером. Аби Президент України розглянув це питання, треба за три місяці (до 17 січня 2022 року) набирати 25 тисяч підписів.

Захистімо Національну Святину: прізвище кожного свідомого громадянина України має стояти під петицією.

стави 1958 року оголосити Хортицю пам’яткою природи місцевого значення, 1963 року цей статус підвищено до республіканського, з вересня року 1965-го унікальний острів почав функціонувати як Державний історико-культурний заповідник, а з квітня 1993 року – Національний заповідник “Хортиця”. За цей час багато зроблено для відродження неповторного Дніпрового материка: виведено з його території корівник, качатник, свинарник, переселено на материк мешканців із селищ та хуторів Виноградник, Старий Дніпро, Рибальське, Гвардійський.

Та, головню, на острові згорнуло свою діяльність експериментальне господарство Центрального науково-дослідного проєктно-технологічного інституту механізації та електрифікації тваринництва, по суті таке собі пересічне сільгоспідпри-

землі, що є могутнім підґрунтям формування повноцінної особистості, а в підсумку – зміцнення Української Нації?

Хіба можна забувати, що острів Хортиця розташований у центрі одного з найбільших міст України, у зоні екологічного лиха! Хортиця – оберіг, вітчизняна святиня, місце сили і глибинної комунікації, унікальна заповідна територія, одна з небагатьох ділянок суші на планеті, яка пам’ятає час народження Землі. Саме згадані концептуальні і світоглядні засади мають бути закріплені й покладені в основу будь-яких подальших змін і перетворень на Хортиці. Усі будівельні роботи у Національному заповіднику необхідно проводити, спираючись на чинне українське законодавство, не тільки дотримуючись, а й послідовно підсилюючи заповідний статус, орієнтуючись на кращі світові зразки заповідної

З повагою і надією бути почутими усіма, кому не байдужа доля Хортиці:

Алейніков Олександр, ризик-менеджер, МВА (Київ),

Бакурова Анна, математик, доктор економічних наук (Запоріжжя), Гордієнко Дмитро, історик, кандидат історичних наук (Київ), Завгородній Юрій, історик філософії, доктор філософських наук (Київ),

Козловський Ігор, релігієзнавець, правозахисник, кандидат філософських наук (Київ),

Лавров Сергій, фотохудожник (Запоріжжя),

Метілка Дмитро, фахівець з технічних питань цифрового маркетингу, кандидат філософських наук (Лісабон),

Родна Валентина, інженер-геолог (Верхньодніпровськ),

Пашник Світловит, краєзнавець, Верховний воєвода Руського православного кола (Запоріжжя),

ємство, яке з 1930 року й упродовж 70 літ гвалтувало священну хортицьку землю. У січні 2006 року заповідник отримав Державного акта на право постійного користування усією землею Хортиці та прилеглих островів, а також 16-гектарною ділянкою в урочищі Вирва. Одне слово, досі все на Острові розвивалося винятково тільки в руслі його органічного відновлення, поступово, поступально й неухильно, аж раптом, та ще й напередодні 30-річчя Української Незалежності (!) на острові розпочалися роботи, напрямком яких відверто суперечить не лише суті заповідника, а суті самої Хортиці. Ми чуємо про “айдентіку”, про “драйви”, “екстрими”, “реконструкції”, з чого видно: унікальній території уготована роль банального розважального об’єкту. Але хіба мало такого “добра” материка? В одному Запоріжжі більше десятка лише торговельно-розважальних центрів. Та й на Хортиці вистачає місць для розваг, зокрема – Кінний театр”, історико-культурний комплекс “Запорозька Січ” і ресторан за однойменною назвою. Розваги, розваги... А хто ж займатиметься вихованням людей у дусі глибокого відчуття рідної

справи з урахуванням археологічної, історико-культурної, релігійної, природно-геологічної та інших складових. Ми виступаємо категорично проти перетворення острова Хортиця і прилеглих територій на розважальний, утилітарний, споживацький комплекс, з неконтрольованим і надлишковим антропогенним навантаженням.

Нашими орієнтирами мають залишатися Стоунхендж, Храмова гора, Екстернштайн, а також острови Міяджіма (Іцукусіма), Ольхон, Рюген, Сіте. Серед пріоритетних і стратегічних напрямків у діяльності Національного заповідника “Хортиця” має бути несхибною його інтеграція в європейський і світовий контекст, перетворення у потужний науково-дослідний центр. Феномен острова Хортиця може відкритися в повному обсязі тільки тоді, коли людина і суспільство сприйматимуть його як святину, і в жодному разі, як місце для розваг. Розраховуємо на виважену, вдумливу і усвідомлену позицію усіх тих, від чийх рішень залежатимуть найближчі зміни на території Національного заповідника “Хортиця”, а й на Вашу підтримку, шановний пане Президенте.

Самойленко Анатолій, письменник (Київ),

Сушко Костянтин, генеральний директор Національного заповідника “Хортиця” 2005–2007, письменник, лауреат премії імені Івана Франка (Запоріжжя),

Шокарев Віктор, інженер-будівельник, кандидат технічних наук (Запоріжжя),

ГО “Системні дослідження” (Запоріжжя), а також

Вілінов Юрій (Запоріжжя), Власов Олег (Запоріжжя), Дашевська Ірина (Запоріжжя), Калюх Юрій (Київ), Капранов Сергій (Київ), Киричок Олександр (Київ), Кликавка Олександр (Бровари), Кравчук Павло (Запоріжжя), Лавров Ігор (Запоріжжя), Малахов Ігор (Запоріжжя), Манюк Вадим (Дніпро), Мешков Віктор (Василівка), Мирошник Денис (Мелітополь), Романенко Олександр (Фастів), Самойленко Анатолій (Київ), Сіренко Віктор (Назарівка, Донецька обл.), Сморгевська Оксана (Київ), Терещенко Еліна (Запоріжжя), Ткаченко Олег (Ворзель), Толмачов Олександр (Запоріжжя), Філоненко Сергій (Кривопілля), Ханов Олег (Миколаїв), Харлан Олександр (Дніпро), Чубенко Людмила (Запоріжжя), Широкоград Дмитро (Запоріжжя).

17 жовтня 2021 року

Закінчення.

Початок у числі 42 за 2021 рік

Віра КИТАЙГОРОДСЬКА,
голова Чернівецького обласного об'єднання ВУТ “Просвіта”:

— Нещодавно в Хотині відбулося святкування 400-річчя Хотинської битви, перемоги нашого козацтва. Лише пунктирно долучилася до цієї події влада. Провели концерт, організували науково-практичну конференцію. Але так, щоб цього не чув і не бачив світ, щоб подія перетворилася на звичайний фестиваль.

На території Хотинської фортеці є гарний храм, збудований у XVII столітті. Йому дали назву Олександра Невського. Ви розумієте, як спрацювала російська навала, кремлівська ідеологія, щоб на тій землі, де полягли сотні українських козаків, де було закладено перспективи нашої держави, стояв храм імені людини, канонізованої Російською православною церквою.

Дуже прошу наших колег-просвітян з усієї України і поза її межами, докласти всіх зусиль, аби цей храм перейменувати. Я б запропонувала дати йому назву Свято-Покровського, оскільки Покрова — берегиня нашого козацтва.

Що стосується нашої роботи, то я вважаю, що кожен вчитель, кожен медійник, науковець, всі, хто вважають себе українцями, повинні стати в ряд великої просвітянської армії. Кожен на своєму місці повинен розповідати правду історичну, правду сьогодення для тих, хто її не знає.

Петро ЧЕРНЕГА,
доктор історичних наук, професор:

— Український народ сьогодні веде війну, він як ніхто знає цінність війни. Більших жертв через війни та голодомори не зазнав жоден народ Європи. Нас сьогодні могло б бути 85 мільйонів, якби ми не втратили 40 мільйонів у XX столітті через війни, голодомори, депортації, еміграцію. Але чому ми несемо втрати сьогодні? І втрати не тільки у війні, а в усіх сферах нашого життя.

Ми мононація. Нас близько 80% — українці. Проте весь час з телеекранів чуємо, що ми багатонаціональний народ. Ніякий ми не багатонаціональний. Як і в інших країнах, у нас живуть пред-

Бути патріотами — це вміти захищати Вітчизну

Продовжуємо публікацію виступів учасників “круглого столу”: “Відродження патріотичної свідомості нації та виховання українських героїв”.

ставники інших націй, є кілька національних меншин.

Проблема національної політики полягає в тому, що при владі у нас не український етнічний фактор, і це склалося історично. Впродовж 20-х — 30-х років в Україну були завезені сотні тисяч росіян і євреїв, які керували — від вищих органів влади до органів каральних. І після звільнення Західної України від нацистів у 1944—1945 роках туди було привезено мільйон росіян, які посіли керівні посади.

Сьогодні більшість народних депутатів — нащадки тих етнічних кадрів, позбавлені національного духу, національного характеру. Тож і їхня політика не має національного змісту.

Виповнюється 100-річчя страшного Голодомору 1921—1923 років. У нещодавно виданій Інститутом історії “Історії українського селянства” не написано, ким він був організований, хто керував цими процесами, який тоді був національний склад органів влади. Чому?

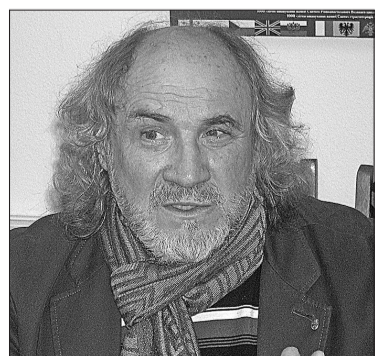
Йде війна, маємо страшні втрати. А що чуємо із засобів масової інформації? Кількість порушень і кількість втрат. А чого ж немає програм про героїзм, про драму життя?

А виховати патріотів можна лише на пропаганді мужності, героїзму. Також треба показувати всю трагедію війни.

Люди цього не усвідомлюють. Під час Другої світової війни близько мільйона українців стали каліками, 100 тисяч залишилися без ніг. Є це й сьогодні. І такі приклади потрібно наводити, щоб показати обличчя ворога.

Згідно з даними соціологічного опитування, 47% українців прихильно ставляться до Росії. То яка ж може бути перемога, як ми її здобудемо? Чим? Ворога треба розкривати.

Ми не бачимо сьогодні організаційних заходів влади не лише в національній політиці, а й ідейно-патріотичній роботі. Йде на війну, показуйте поранених, дітей-сиріт, людські страждання. Це об'єднає наш народ, змушує його по-іншому подивитися на Росію.

Валерій ФРАНЧУК,
народний художник України, лауреат Шевченківської премії:

— Покрова і захисники Вітчизни — це одне ціле. Покро-

ва прикривала своїм омофом наших воїнів від нещастя, від поразок. Було добре придумано це поєднання в одному святі. Думаю, що це Божий промисел.

Свята Матір Божа і святі ті люди, які поклали своє життя за Україну, які ризикують ним заради України сьогодні. Ми слухаємо, що знов помер, або загинув наш воїн. Але не знаємо, що було з ворожої сторони. Коли вже знатимемо, скільки наших ворогів там поклали? Кожен день серце розривається, ми страждаємо від цього. Але моє серце художника хоче відчувати, що вони теж страждають. На кожен їхній постріл — сотні наших пострілів. Аби вони надовго запам'ятали, що не варто так вчиняти з українцями.

Наша історія надзвичайно вистраждана українською нацією. 100 років тому нас відправили у небуття. Версальський договір сказав виключити Україну з Ліги націй і нас віддали на поталу москалям та полякам.

Коли це врешті-решт закінчиться? Страждаємо не лише ми. Згадаймо Грузію, Придністров'я. Треба зібратися разом і сказати своє слово, що час ворогам забиратися з нашої землі. Всім разом стати і показати свою силу. Не слухати тих, хто каже, що не можна стріляти, що потрібно домовлятися. Маємо взяти себе в руки як нація і сказати їм твердо “ні!”

Микола ШКУРКО,
голова Ніжинського об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка:

— Хотів би зупинитися на тих аспектах, які залежать від нас. Багато говорилось про те, що наша влада щось не те робить. А що можемо робити ми?

Назва нашої держави Русь і не треба від неї відмовлятися. Думаю, що в нашій Конституції має бути закарбовано, що ми спадкоємці давньої держави Русь. А Московська держава, як завжди, вкрала і привласнила собі назву. Але це не привід, щоб нам відмовлятися від нашої давньої назви.

Щодо латиниці. Вона і зараз використовується у топонамах. Я думаю, що назви таких слів, як “Україна” і “Ки-

їв”, потрібно подавати латиницею з нашою буквою “ї” з двома крапками. Так само ми можемо використовувати латиницю для навчання української мови іноземців. Щоб полегшити їм сприйняття на початкових етапах опанування українською.

І про так званий перевернутий прапор. Мова йде про жовто-блакитний і синьо-жовтий прапори. Все це наша історична спадщина. Це два різні прапори. І під час Української революції у 1917 році на підросійській Україні використовувався саме жовто-блакитний прапор. У своїй поезії Олександр Олесь оспівав цей сонячно-блакитний стяг. Нам не треба відхрещуватися від нашого давнього символу. Його також треба використовувати.

Зараз по Україні здійснює турне російська історикня Тетяна Таїрова зі своєю новелою про Мазепу. Ще буде знято художній фільм — російський погляд на нашу історію.

Я був на презентації в Батурині, потім Ніжин, Київ. Прочитав цю книгу. Раджу вдумливо прочитати її всім і ви побачите, які там зроблені наголоси. Кость Гордієнко і Петро Дорошенко там негативні персонажі. Так звані православні там позитивні, а не православні, які допомагали нам бити москалів, показані як вороги.

Євген ЛУПАКОВ,
почесний голова Стілки офіцерів України:

— Ми говорили про мову. Однозначно — це головне. Свого часу президент Леонід Кравчук сказав: “В Україні — українська мова”. У Севастополі почали вивчати українську мову. А за наступного президента скасували. Все залежить від влади.

Ми кажемо, що влада погана. А хіба вона з космосу прилетіла? Якщо народ обирає таку владу, то треба працювати наперед з народом. Потрібно виховувати цих людей, аби під час виборів вони не продавалися, поводитися, як українці.

Ще ми кажемо, що погані українці. Сьогодні вже говориться, що під час голодоморів українців навмисне виморили

і були завезені москалі. Москалі дуже агресивні, а українці підлаштовувалися під них. Нам треба звертати на це увагу і працювати.

Як військовий хочу сказати про проблему Криму. Чому загарбали Крим? Ще 3 січня 1992 року командувач Чорноморського флоту, адмірал Ігор Касатонов приїхав до Києва. А до цього він дав команду Чорноморському флоту вийти з-підпорядкування Росії і перейти підпорядкування Міністерства оборони України. З 3 по 9 січня 1992 року весь Чорноморський флот в Україні, Грузії, Середземному морі був українським. А якби у Севастополі стояв український флот, то чи були б там російські партії та громадські організації? Ні!

Раніше хлопці з Криму служили у Львові, а хлопці зі Львова — в Криму. Йшла українізація тих і інших. Ми дивуємося, чому здали Крим без бою. А тому, що з 1996 року там була кримська, а не українська армія. Кому вона повинна була служити? Формально приймала присягу на вірність Україні, а по суті це були кримські воїни. Невелика частина українських хлопців тоді вийшла з півострова, а кримська армія звісно ж, залишилася.

Територіальний принцип і сьогодні не скасували. На сході формується Донецька, Луганська, Херсонська, Одеська армії. На це треба звернути увагу.

Я проти гасла: “За Україну треба вмирати”. Бо якщо вмиратимуть найкращі, то нас ставатиме все менше і менше. А ворогів — все більше і більше. За Україну треба боротися, вбивати ворогів і перемогати!

Володимир СЕМИСТЯГА,
голова Луганського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка:

— Покрова — це свято не лише наших героїв, а й наших героїнь. І ми можемо гордитися тим, що героїні боролися за нашу волю й у 1917—20 роках, і в УПА, де поруч із хлопцями воювали наші дівчата. І сьогодні вони теж, захищаючи Україну, виявляють неймовірний героїзм.

У 2014 р. я змушений був переїхати до Києва. Тут місцеві чиновники мені пропонували: “Ви не розказуйте о тех ужасах, которые там были. Вы этим будете травмировать наших людей”. Це просто неймовірно!

Я понад 400 разів побував у прифронтовій зоні. Був вражений тим, що наші військовики — етнічні азербайджанці, грузини, хорвати та ін. там розмовляли чистою українською мовою,

а харківські українці — російською. На запитання, чому вони воюють за Україну, а самі розмовляють мовою окупанта, відповідь була: “Якщо ви про це говорите, то ви наш ворог”. Запитую: “А хто вам про це говорить?” Вони — “наші командири”. То що ж змінилося з 2014 року у Генеральному штабі, Міністерстві оборони України? Я думаю, що небагато, бо, як правильно тут було сказано, все починається з мови і правдивої історії.

Ми держава соціальна, ми держава українська. А хто нами керує? Нещодавно прийнято закон про запобігання та протидію антисемітизму, якого в Україні немає, що є приниженням титульної нації. Виникає питання: а чи не краще прийняти закон про запобігання українофобії? Ймовірно нині це більш нагальне питання.

Думаю, що теми рабства і волі, патріотичного виховання сьогодні надзвичайно актуальні. Хто несе відповідальність за тих хлопців і дівчат, які можуть звалити український прапор, позбиткуватися з могил воїнів-атовців? Міністерство освіти чи внутрішніх справ? Ні. Все закінчується тим, що їх трохи пожурять, а на батьків, можливо, накладуть невеликий штраф. Як тоді не поширюватися сепаратизму та іншим негативним явищам у нашій державі?

Якими методами діє наш ворог? До прикладу окупована Луганщина. Колишній Луганський національний університет ім. Т. Шевченка перетворили на звичайний педагогічний виш, де підвищують фах московські попи (можна отримати диплом з релігійства). А загальноосвітні заклади перетворили на осереддя їхньої діяльності.

Наголошую, що з Луганщини вивозили і продовжують вивозити наших дітей до Московщини. Упродовж осені заплановано зробити три ходки по 130 дітей, яких привезуть у Підмосков'я для того, щоб вони начебто відпочивали, покращували своє здоров'я. Але не забуваймо, що виховуються вони на російській історії, за російськими стандартами, з них готують манкуртів і яничар, які воюватимуть проти нашої держави.

Не можна виховати патріота-державника, не згадуючи великого київського князя Святослава. Свого часу він чітко заявив: “Мертві сраму не імуть”. І вандалізм, що відбувається сьогодні на Алеї Героїв Небесної Сотні, могилах наших воїнів, які загинули захищаючи Україну, — це велика пляма на виховній роботі, яку проводять міністерства освіти і культури. Шкода, що від виховного процесу нині відділені Національна академія наук України та її установи.

Виникає запитання: що можна зробити? Підтримую думку, що ми мононаціональна держава українців. Потрібно зрозуміти нашим керманічам: “Набридло!” Потрібно, щоб влада була справжньою укра-

їнською. Нехай про це знають і пам'ятають.

Святослав ВАСИЛЬЧУК, голова Житомирського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта”:

— Безперечно, ми маємо впливати на владу. Нам постійно говорять, що ми багатонаціональна держава. Цю позицію я весь час спростовую. Багато хто й досі стверджує, що на Житомирщині проживає більше 100 народів. Я їм кажу: “Не дуріть людей”. У нашій області — 96% українці, а 4% — всі інші національності. То про яку багатонаціональність можна говорити? Ми мононаціональна держава, яка має право на національну владу.

Ізраїль прийняв закон, що це держава євреїв. І це нормально сприймається. Так само як Німеччина — держава німців, Франція — французів. Україна має бути державою українців. Дійшло ж до того, що соромимося казати, що ми титульна нація. Це відбувається тому, що з боку влади не ведеться практично жодної проукраїнської пропаганди.

Те, про що ми сьогодні говоримо, мало б звучати з наших теле- і радіоканалів щодня. Нагадаю слова Гете: “Про правду ми повинні говорити щогодини, бо про зло і неправду диявол говорить щохвилини”. Якщо будемо з цього виходити, до досягнемо успіху.

Маємо взяти на озброєння слова Івана Франка: “Лупайте сю скалу”. Ми повинні вимагати від влади, щоб діяла саме в українських напрямках.

Олексій ШЕВЧЕНКО, голова Сумського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка:

— Основна проблема нашого суспільства — низький рівень національної свідомості. Навіть у керівників багатьох патріотичних організацій інтереси їхніх організацій вищі, ніж інтереси України. Ставлю запитання: що формує свідомість? Українська інформація формує українську свідомість, російська — російську, комуністична — комуністичну та ін. Існують

інформація сили, інформація напрямку і разом вони складають інформацію руху. Скільки ми бачимо навколо себе інформації, стільки й народжується напрямів.

Бачимо, які у нас проблеми з молоддю через ту інформацію, що вона отримує зі своїх смартфонів. Тому ми повинні зосередитися на питаннях української інформації, яка йде з самих глибин.

Пропоную “Просвіті” свій проект — шотижневі 15-хвилинні патріотичні уроки. Вони ґрунтуються на позитивній інформації про Україну та українців. Якщо це робитимемо системно, то матимемо хороший результат. До цього проекту можна було б підключити багатьох людей, які знають щось цікаве про Україну, її героїв, винахідників та ін.

Ми створили Сумський історичний портал — все про історію Сумщини. На цей портал буде надходити інформація, яка потім допоможе вчителям і учням у підготовці цих уроків. Також створимо експертну раду, яка буде цей матеріал опрацьовувати.

Павло Мовчан:

— Хотів би нагадати ту формулу, з якої я почав нашу сьогоднішню розмову — “немає без волі” (Леся Українка). Національна воля — це також поняття Вітчизни. Це поняття соборності, єдності. Не буває патріотизму без Вітчизни, а Вітчизна вимагає жертвності і сумління.

Вітчизна — це не окремішність і не класовість. Це загальнонаціональний організм, який потребує захисту, самозахисту. А самозахист у свою чергу вимагає волі. А хто сьогодні при владі? Люди некваліфіковані, далекі від загальнонаціональних принципів і розуміння проблем, в якому світі перебуває Україна.

Ніхто нас не захистить, як і не захистив 100 років тому. Ніхто не знизить ціни на газ, ніхто не опалюватиме наші оселі. Ніхто не боронитиме наші кордони, якщо ми самі не зможемо зорганізуватися.

Коли зникла Україна, в європейських держав виникали проблеми. З'являлися тоталітарні режими. Зникла Франція, зникла Польща, яка перед цим разом з Росією ділила Україну. Ще зовсім нещодавно вони знову це робили. Добре, що теперішні керівники Польщі за свої уроки історії. Нарешті, думаю, засвоять їх німці і французи.

Якщо будуть захищені наші кордони, буде захищена і Європа. Український фактор стає вселенським. З нього починаються всі турбулентні завірення у світових історіях і світових сюжетах, які переживали не тільки українці, а й європейці. І наші сьогоднішні застереження є дуже вчасними не тільки для нас, а й для зовнішнього світу.

«Зродились ми великої години...»

На таку тему відбувся круглий стіл у Народному домі “Просвіта” в Івано-Франківську, за участі керівників і представників обласних і міських громадських організацій, ветеранських структур, волонтерів, містян, просвітян краю.

Богдан ВІВЧАР, м. Івано-Франківськ

— Чи тішилися б ми незалежною Україною, якби не жертвність українців упродовж століть боротьби за волю, героїзм і самовідданість вояків УПА під проводом ОУН, мужність і самовідвага нинішніх захисників і захисниць нашої Батьківщини у російсько-українській війні? — звернулася до присутніх організаторка події Михайлина Боднар. — Вшануємо наших великих попередників і теперішніх оборонців батьківської землі...

Учасники заходу натхненно заспівали Славень українських націоналістів. А продемонстроване відео перенесло присутніх у святочну подію — вшанування УПА сім років тому. Були тоді з нами ще Михайло Мулик, членкиня ОУН Ірина Строчка, директорка Центру патріотичного виховання учнівської молоді Галина Савченко, інші комбатанти. Та час безжалюївий...

Зі святом Покрови, Днем захисників і захисниць України, річницею УПА і Днем українського козацтва привітав голова ІФ ОО ВУТ “Просвіта” Степан Волковецький.

— Свята Покрова огортала своїм омофором усіх, хто виборював Українську державу і відстоює її нині на східному фронті московсько-української війни, — наголосила у своєму виступі голова Івано-Франківської міської “Просвіти” Марія Гуцол. — Саме її провід веде нас із минулого в майбутнє...

— Просвітяни Покутського краю продовжують героїчний чин ОУН—УПА у своїй нинішній праці на духовне благо України, — наголосила очільниця Горденківської “Просвіти” Оксана Осадчук. А голова станиці Братства ОУН—УПА цього райміськкоб'єднання Орест Іванишин наголосив на важливості зв'язку бойових поколінь борців за волю 40—50-х років і нинішніх оборонців. Саме ця тяглість бойового духу і принесе перемогу...

— Історія створення і боротьби УПА засвідчує і безмежну жертвність, і велич духу та переконань її вояків, — сказав голова обласної організації Спілки офіцерів України Іван Лазор. — На жаль, нині цей дух почасти втрачено, ми так і не навчилися вирізняти правду від кривди і неправди, голосувати розумом, а не серцем... Тому і обираємо політиків, які повертають нас у минуле, як у справі “вагнергейт”... Нині потрібна дія на благо України, а не слова.

Про східний фронт і війну з Московією за Незалежність України, героїзм і духовну силу наших вояків говорили заступник голови Спілки учасників АТО (високомобільних десантних військ) “Вільному воля” Назар Роля, голова ОО інвалідів і учасників АТО Василь Марко, капелан УГКЦ, учасник АТО о. Роман Кострабій.

— Нинішнє свято постало під тиском націоналістичних, демократичних сил. Під Покров Пресвятої Богородиці посвячено Івано-Франківськ, який стає чи не найкращим місцем для життя в Україні, — наголосив міський голова Руслан Марцінків і пообіцяв надати голові Всеукраїнського Братства ОУН—УПА Карпатсько-

го краю Богдану Боровичу статусу почесного громадянина.

Членкиня Ради обласної “Просвіти” Ольга Бабій подякувала за духовну патріотичну атмосферу в “Просвіті”, яка завжди панує в цьому місці. Заступниця голови обласної “Просвіти”, голова “Молодої Просвіти” Євгенія Бардяк розповіла про медичне волонтерство на війні та книжку “Місто, з якого почалася війна”.

Просвітянка Наталія Дяченко представила упорядковану нею книжку “Герої. Пам'ять. Поезії”. Про своє надбання — збірник пісень “Здобудеш державу, чи згнеш в борні” повідомила упорядниця Михайлина Боднар. А заступник голови обласної “Просвіти” Ярема Петрів подарував ветеранам АТО/ООС книжку “Борці за Незалежність України. 1914—1952 рр. 2014—2021 рр.”.

Роздумуючи про спадкоємність поколінь, вчитель-виховник предмета “Захист Вітчизни” полковник Ігор Гук наголосив, що головним постулатом, який він доносить до своїх учнів, є теза: “Не знати українську мову — соромно, не знати математику — дивно, не бути патріотом — злочин!”

Про історію постання УПА і зв'язок героїзму поколінь 1940-1950-х років і нинішніх також роздумували голова ОО Всеукраїнського об'єднання ветеранів Василь Сав'юк, член Правління ОО ВУТ “Просвіта” Василь Жураківський, член міського Проводу Братства ОУН—УПА Василь Телепчук, а в онлайн-режимі вітав товариство член Правління обласної “Просвіти” Мирослав Янишівський.

Кандидат економічних наук, член Ради обласного об'єднання ВОВ Степан Воляр оповів свою особисту історію. Коли в його село на Дрогобищині прийшли два красиві юнаки з Волині агітувати до УПА, йому відмовили, бо було йому тоді лише чотирнадцять років. А коли у 2014-му прийшов записатись на Майдан — відмовили, мовляв, заповажний вік.

— Уявімо себе бодай одну добу в кривіці, серед зими, у невідомості наземної обстановки і ситуації в енкаведистському ворожому оточенні... Яку силу духу і тіла потрібно було мати, аби це витримати, не запанікувати і не поступитись, — підсумував розмову голова ОО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка Степан Волковецький. — Героїчно-трагічною була доля і роль вояцтва УПА. Але без неї, без її боротьби і того легендарного шлейфу патріотизму і подвижництва, який огорнув другу половину ХХ століття, не сталося б проголошення Незалежності України, боротьба за яку триває і нині...

УПА — армія без держави — за Державу, проти окупантів усіх мастей, — таким був загальний лейтмотив круглого столу. На його початку пролунали імена 22-х загиблих іванофранківців на московсько-українській війні, яких вшанували хвилюючо мовчанням.

Продовжив урочисте дійство виступ аматорського вокально-хорового колективу “Пісенне перевесло” Горденківського міського товариства “Просвіта” під орудою Василя Гульгата. У стрілецько-повстанських композиціях самодіяльні митці передали численним глядачам героїку боротьби за волю поколінь українців.

Власн. інф.

Чиє слово перемагає на буремному Сході

Ігор ЗОЦ,
Донецька область

Вороже заходить без запрошення

По-перше, Донецька область, як була сім років тому, так і зараз залишається незахищеною від ворожої інформаційної пропаганди. Практично в усіх прифронтових містах не лише на супутникову, а навіть на звичайну антену легко приймаються російські телеканали. Так само радіо.

Варто нагадати, що арсенал телевізійної і радіомережі так званої “ДНР” складається з 9 передавальних центрів, які забезпечують трансляцію 30 радіостанцій, 14 аналогових і 48 цифрових телевізійних “республіканських” і російських телеканалів. А ще ж окупанти на базі української друкованої преси та за участі колаборантів створили свою і розвинули пропагандистські інтернет-ресурси.

Своєю чергою в Донецьку українське телебачення не пробивається, бо його “глушать”. Власників супутникових засобів це не стосується, але, як розповідають земляки з окупованих територій, українське переглядають за заштореними вікнами.

По-друге, доступності російської пропаганди чомусь не перешкоджає наша влада, адже за перегляд українських телеканалів віднедавна треба платити, а вороже заходить у домівки жителів без запрошення і безкоштовно.

За словами голови військово-цивільної адміністрації Авдіївки Віталія Барабаша, в Донецькій і Луганській областях передчасно відключили аналогове телебачення, і тепер це дуже серйозна проблема, оскільки прийом українського телебачення в цифровому форматі доступний не для всіх, а інформаційний вплив аналогового телебачення “ДНР” відчувається дуже сильно.

“Між Донецьком і Авдіївкою сім кілометрів. Наприклад, у східній частині міста проживає майже десять тисяч жителів. Не кожен може поставити супутникову тарілку чи “цифрову” приставку Т2. Тому що 500-600 гривень коштує ця приставка. А для чого її купляти, якщо можна дивитися канали з Донецька без оплати”, — розповів Віталій Барабаш журналістам.

По-третє, в медіа-сфері немає єдиної політики щодо протидії ворожій пропаганді, приміром в оперативному спростуванні фейків тощо. Як не дивно, але за кілька десятків кілометрів од лінії зіткнення спокійно працюють ЗМІ, які на тему війни не пишуть зовсім, не говорять і рідко показують.

Без Німеччини не було б газети для Донеччини

Як це не дивно, але якби не уряд Німеччини, на Донеччині не було б єдиної обласної українськомовної газети! А так наші західні партнери третій рік виділяють кошти на випуск газети “ГРОМАДА Схід” двічі на місяць накладом 60 тисяч примірників з метою подолання інформаційної ізоляції мешканців сіл уздовж лінії розмежування. Редакція базується в Маріуполі і звідти часопис безкоштовно поширюється відразу на дві прифронтові області.

А ось у найкрупнішому місті Приазов’я Маріуполі, який Міністерство культури та інформаційної політики проголосило однією з культурних столиць України, газети по-українськи немає. Ще донедавна просвітняні міста на чолі з Анатолієм Морозом власними силами видавали аматорський часопис “Домаха” як у часи радянського самвидаву, але вже кілька років, як цей процес зупинився.

Як і в попередні 30 років в Краматорську, Бахмуті, Костянтинівці, Дружківці газети виходять російською. Зокрема і роздержавлені.

Учасники онлайн-конференції вже говорили про неефективність телеканалу “ДОМ”, але мені хотілося б зазначити, що він розвивається коштом платників податків на тлі скорочення на Донеччині та Луганщині мовлення Суспільним телебаченням. Наразі український державний інформаційно-розважальний телеканал,

З великим зацікавленням прочитав звіт про організовану ВУТ “Просвіта” онлайн-конференцію на тему “Українсько-російська війна. Інформаційна політика і загрози інформаційній безпеці України” і підтримую послідовну позицію голови ВУТ Павла Мовчана і колег-просвітян щодо істотного посилення протидії загрозам, які особливо гостро проявляються на Сході країни. Про це занепокоєно говорили і представники Луганщини, погоджуюся з ними, бо ситуація на Донеччині так само тривожна. Хотів би долучити до загальної картини і своє бачення проблем в інформаційному просторі на прифронтовій території.

який мовить російською, базується в Краматорську. Цільовою аудиторією є жителі непідконтрольних територій України, але рідч у тім, що саме через це в самому Краматорську “ДОМ” нема змоги бачити, бо такий задум засновників, а в Донецьку він слабо просувається, бо його “глушать”. І хоча програми телеканалу, де українські державці переходять на російську, можна переглянути на сайті онлайн, не зовсім зрозуміло, чому це треба робити російською. На окупованих територіях усе давно мовою агресора, зокрема весь медійний арсенал, і тому навряд чи ще один телеканал російською, але з нашим провладним контентом, здобуде увагу глядачів. Хтось із моїх добрих знайомих зауважив: “До війни Донбас зросійшували Москва і п’ята колона, а зараз уже й Київ підключився!”

Воювати за українське

Дискусія про те, чи воює українське слово в обороні Донбасу, і як ефективно протистояти ворожій пропаганді — не припиняється в експертному середовищі ще з 2014 року. За цей час, наприклад, ще за попередньої влади відбудовано зруйновану телевежу в Слов’янську в 2016 році, збудовано нову в Гірнику в 2018 році, а наприкінці минулого літа запущено в тестовому режимі телевежу в Камішувасі на Луганщині. Але це не змінило перевагу агресора: технічно український сигнал до своїх глядачів на окупованих територіях не досягає. Бувають винятки, коли окупанти проводять профілактику своїх передавальних систем і на якісь лічені години ефір у Донецьку стає українським. Але це не більше ніж добрий інформаційний привід для журналістів, фахівців, блогерів і просто небайдужих людей поміркувати на важливу тему, бо реальних змін немає.

Ось що написав військовослужбовець Олександр Фірт у Facebook: “Прифронтове Первомайське поблизу Пісок на Донеччині. Місцеві клацають на пульті російські канали. Чому російські? Ні, не тому, що вони не патріоти, а тому, що в них вибору немає... Шановні можновладці, поясніть мені, військовому, який захищає

Донбас від Росії, чому на українській території немає українського телебачення, українського слова. Коли немає цього тут, на Донеччині, то ми даємо ворогу карт-бланш для подальшого зомбування населення. За українське слово на українській землі треба воювати не лише з автоматом у руках, а і м’яких кріслах і кабінетах”.

Цей допис зібрав чимало переглядів у соціальних мережах, але відповіді можновладців військовослужбовцеві поки не дочекався. На жаль, практика уникати гострої розмови з громадянами стала для влади системою. Мабуть, тому, що сказати нічого.

Наприклад, ще 2 квітня у Верховній Раді відбулися спільні Комітетські слухання депутатів і урядовців на тему “Забезпечення стабільного українського мовлення на тимчасово окуповані та прикордонні території України”, де було проаналізовано ситуацію з українським мовленням на сході держави та законодавче врегулювання окреслених проблем. За інформацією парламентського сайту, за результатами обговорення буде напрацьовано “дорожню карту” невідкладних правових, організаційних, фінансових, інфраструктурних заходів з відновлення інформаційного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях і забезпечення громадян гарантованим державою стабільним безоплатним доступом до програм вітчизняного телерадіомовлення на тимчасово непідконтрольних територіях. За півроку, що минули відтоді “дорожньої карти” ніхто так і не побачив.

Натомість 15 вересня Кабінет Міністрів схвалив Стратегію інформаційної безпеки України до 2025 року, а 15 жовтня цей документ схвалила Рада національної безпеки та оборони України. Говорячи про це рішення, Секретар РНБО Олексій Данилов зазначив, що Стратегія є вкрай актуальним документом з огляду на зростання кількості спеціальних інформаційних операцій з боку РФ. Тепер очікуємо на Укази глави держави.

Проект цього важливого документу є у відкритому доступі і кожен може зробити висновок про його позитивні напрями і

вади. Але ж проєкт це зовсім не указ і що там буде остаточно, ми не знаємо.

Принагідно треба зазначити, що Донецька облдержадміністрація раніше за РНБО ухвалила на своїй колегії стратегію інформаційної безпеки області, але ширшому загалу цей документ презентовано не було.

Спростовують міфи

Поки ж на Донеччині зовсім небагато ЗМІ показують зразки якісної, професійної і змістовно української журналістики в інформаційній війні. На мій погляд, це інформагенція “Вчасно” з Покровська, що першою в області перевела свій сайт на українську мову ще навесні 2019 року. За словами директорки Марії Давиденко, редакція в один день це вирішила одногласно з метою підтримки мовного закону.

“Вважаємо, що це було необхідно зробити особливо у прифронтовій Донеччині. За аналітикою нашого сайту, навіть частина аудиторії з окупованих територій залишилася з нами”, — зауважує Марія Давиденко.

До слова, крім “Вчасно” в області тільки один сайт має версії двома мовами українською та російською — “Вільне радіо” у Бахмуті, що наразі працює як мовник та інтернет-видання. Інші медіа в мережі використовують переважно російську, адже штрафуватимуть за відсутність української версії тільки з липня 2022-го і то лише за певних умов.

Наповнюється українськомовним контентом і телеканал “Донеччина TV” у Краматорську — єдине і найкрупніше місцеве медіа, що фінансується з бюджету через комунальне підприємство. Сайт насичений різноманітною інформацією з життя області і, на щастя, як і сам телеканал, рупором влади не став. Дуже важливо, що сайт “Донеччина TV” має розділ “Хроніка ООС”, який постійно оновлюється оперативними зведеннями з лінії зіткнення.

Не могу не згадати і про волонтерське радіо “Тризуб ФМ”, яке розташоване в селищі Карлівка за кільканадцять кілометрів по прямій від Донецька і так само спростовує міф, що українські медіа непопулярні.

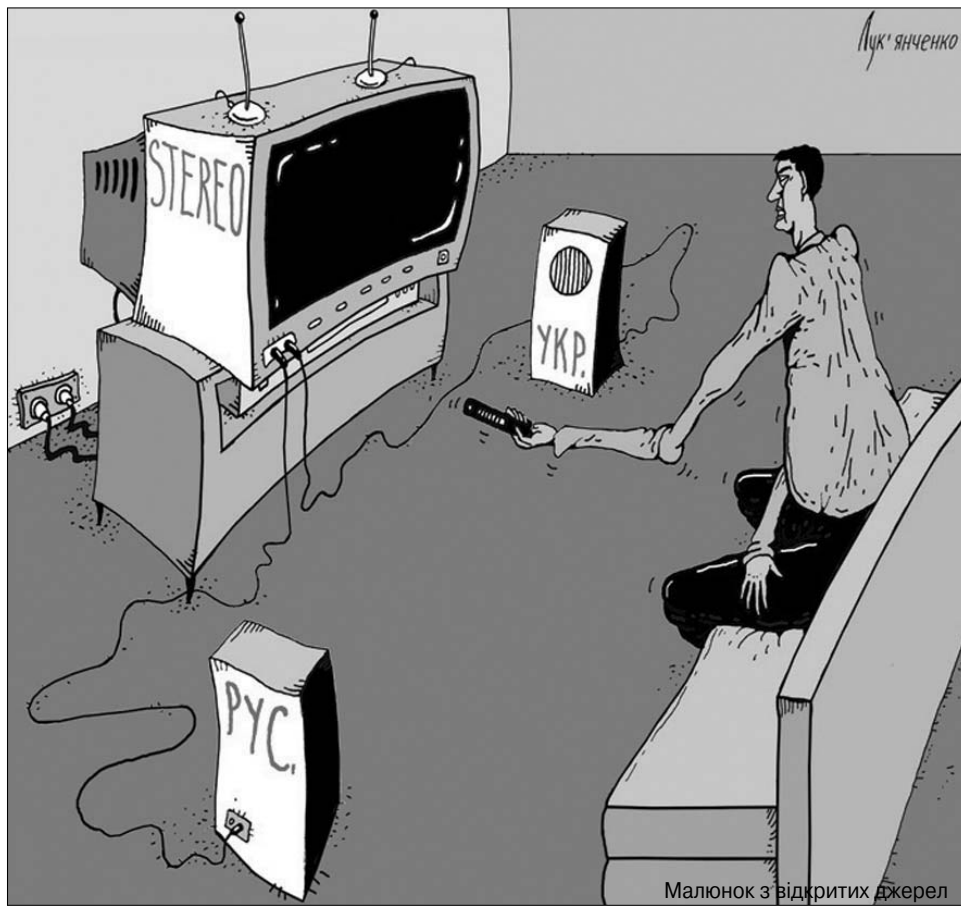
Водночас у самому селищі Карлівка російські і сепаратистські телеканали почуються як удома...

Дочекаємось вітчизняних грантів?

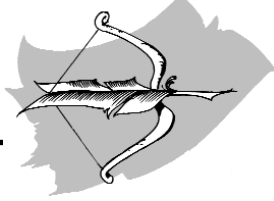
І насамкінець вимога, що багато разів уже звучала в різних аудиторіях: учасників інформаційного спротиву на Сході держави має підтримувати фінансово. За виготовлення інформаційних продуктів треба просто платити, якби це пафосно не звучало. Наразі більшість медіа на Донеччині ледь кінці з кінцями зводять, є видання, що балансують на межі закриття, є безробітні журналісти, зокрема і серед переселенців. Чи побачили ми за останні два роки бажання влади допомагати, адже зверталися до центральних органів не тільки окремі люди, але й журналістські спільноти. І що? Нуль реакції. Не зайвим буде зауважити: сепаратистські медіа не бігають Донецьком із простягнутою рукою, проблем із фінансуванням не мають. Мабуть нашим ворогам важко й уявити, що українські медіа, як приміром “Слово Просвіти”, змушені оголошувати збір пожертв на своє існування і виживають завдяки добротності українців.

Між тим, наприклад, хіба нашій владі не під силу започаткувати грантову програму для медіа Сходу, як це давно практикують європейські партнери? Хіба видання найбільшої за накладом українськомовної газети на Донбасі коштом платників податків Німеччини не муляє сумління чиновникам у Києві?

І ще. Відсутність реакції влади на виступи учасників онлайн-конференції ВУТ “Просвіта” зовсім не означає, що громадськість, яка відчуває загрози інформаційній безпеці, опускає руки. Ні! У суспільстві, і зокрема в українській журналістиці, є активна меншість, яка не тільки говорить, але й робить. Не тільки на буремному Сході, ясна річ.

Малюнок з відкритих джерел

“Хто б не переходив твій кордон – стріляй!”

Зустріч із Рефатом Чубаровим, головою Меджлісу кримськотатарського народу, була центральною подією практичної медіа-лабораторії для журналістів Півдня та Сходу України у вересні. Бувають такі ємні розмови, з яких сьогодні постає зрозумілим наслідком складових минулого.

Для порозуміння “треба бачити один одного ще й так, фізично”, – сказав на початку розмови Рефат Абдурахманович. І ця можливість, ще не втрачена під новою пандемічною хвилею, дала змогу відчувати чи не тектонічну взаємодію автохтонних народів – материкової України та багатостраждального Криму.

Чого нас має вчити кримська трагедія?

“Мене часто запитують, чи можна було б не дозволити росіянам окупувати Крим? Я до кінця не знаю відповіді на це запитання...”

Захват Криму не був відкритим військовим протистоянням. Коли ж російські спецслужби пішли на інші області України, українське суспільство спромоглося у дуже короткий час згуртуватися – українці розпочали захищати свою землю. У тому числі й зброєю.

Я певен, що Незалежність має захищатись громадянами України у будь-якій спосіб. Держава має готувати своїх громадян зі зброєю в руках захищати свій суверенітет.

У 2014 році ті, хто був зобов’язаний це робити за своїми повноваженнями, – майже всі на це не вдалися. Один із військових, учасник тогорічних подій, сказав: ми не були готові стріляти у росіян. Він каже правду.

Але друга частина правди в тому, що якби замість росіян там були інші загарбники – не важливо, я не хочу нікого називати – я думаю, українські військові стріляли б.

Бо були певні стереотипи, міфологеми в головах людей – той брат, а той не брат!

Та хто би не переходив твій кордон – стріляй. Тут нема братів.

Тут немає інших намірів, окрім нападу. Ти маєш стріляти.

Це перший висновок і перший урок, які всі ми маємо сприйняти...”

Любомирівна з-під Антрациту

Я вже не можу точно згадати, коли мені зателефонувала Людмила з села Костянтинівка Мелітопольського району. Це була перша зима війни на Сході України, вже півроку перебували на фронті наші колеги-добровольці, а ми шовихідні збирали гостинці до Запорізького військового шпиталю та плели теплі шкарпетки для хлопців – у шість пар рук.

І Людмила К., біженка з-під Антрациту, хотіла передати військовим та добровольцям теплі шкарпетки та килимки. Відсилала мені поштою. Я швидко тягла важелі до волонтерського штабу, Марія Хаброва та Галина Ткаченко возили зібраний скарб на передову. Думаю, сотню пар шкарпеток та стільки ж килимків сплела Людмила. “Включу “Радио Шансон”, в’яжу і думаю о хлопцях, они же там мерзнут...” – із сльозами сказала вона. Так, російською. Мову забула. Та дізнавшись її повне ім’я по батькові, я спитала: звідки ж вона така, Любомирівна?

– Тато з Івано-Франківщини...

У післявоєнні часи, коли переселяли на Донеччину українців західних областей,

потрапила туди її родина. Там Люда й народилася. Тато працював на шахті. Хворів. Помер напередодні російського вторгнення. І він не побачив того, що сколихнуло свідомість його доньки. Під Антрацитом, нагло перетнувши кордон, російські танки весною 2014-го нищили українських військових. Наші не наважувались стріляти. Для них та й жителів прикордонної території поведінка російських загарбників стала шоком.

“Тут нема братів. Хто би не переходив твій кордон – стріляй”, – сказав би Рефат Чубаров.

Людмила ж відправляла мені посилку за посилкою, та якось прислала охайно записані свої думки-вірші. Половина – російською, але крізь них проривались українські.

“Спит солдат в степи Донбасской,
Вечным сном спит, не разбудишь.
Не вернется, не придет,
Не присядет, не вздохнет.

Не прижмет к своей груди
Мать, отца, жену, детей.
Нет солдата!
Спит в степи!”

“Доброволец має чесне серце,
Доброволец має добру волю.
Доброволец не сидиться вдома –
На війну іде він добровільно...
Та не можу я спокійно спати,
Та не можу я спокійно їсти,
Якщо українців вороги вбивають,
Якщо вороги мою Україну топчуть...”

“Пішов солдат – чекає мати,
Солдат в бою – чекає мати,
Пропав солдат – чекає мати!
Убили сина – чекає мати!
Його завжди чекає мати,
Яка ж це доля материнства –
Чекання, вічне чекання!”

Доля Людмили – гарної жінки, квітки із обірваним корінням, мучить мене досі. Вона повернулася на окуповану Луганщину – там залишився будинок, було де жити, а тут, в українській державі, – не було де. Зателефонувала мені: “Я не могу слышать, что здесь говорят по телевидению, сплошная ложь!” – “Мовчи, Людо, бережи себе”. – І я не знаю, чи вона себе вберегла. Її правда там була небезпечна.

Як і доля кримських татар – нині у Криму.

Чого хоче Росія?

“Я не буду говорити очевидні речі, – каже Рефат Чубаров. – Росія хоче, щоб Україна була під її повним контролем. Для початку – із формальним збереженням якоїсь української держави. Але краще, щоб це було саме відновлення у формі єдиної держави.

Політики, які сьогодні керують Російською державою, виходять з того, що збереження російської держави неможливо без України. Вони розуміють, що Україна не лише величезний ресурсний простір, а в першу чергу – їхній розвиток та самозбереження. В їхньому уявленні, для Росії в цьому світі має бути відведене особливе місце, неможливе без підконтрольних територій та народів. Це оформлене імперське відчуття і кінцева мета Москви. “Сокровенная мечта” – російською.

Вони готові йти кроками. І Крим – це перший крок.

В нашій історії так сталося, що всі наші біди, починаючи із 1783 року, приходили на кримську землю з Москви. І зараз Москва знову увірвалася на наші землі. І знову ми для неї є такими, яких краще позбутися”.

Як повернути Крим?

Є така ілюзія, що високий матеріальний рівень України побачать кримчани, і вони знов забажають повернутися.

“Ну, це відношення до кримчанин, як до флюгера, – каже Рефат Абдурахманович. – Я в таку теорію не вірю. Розумію, що це фактор. Та це це може бути інструментом, ще й основним. Якщо б цей механізм працював, то північнокорейці об’єдналися би із південнокорейцями, бо там рівень життя незрівнянно вищий.

Тут мають бути декілька механізмів – один із них міжнародний тиск та міжнародна воля... Це задля того, щоб не дати далі по світу розповсюджувати принцип “Право сили більше, ніж сила права”. А воно до цього йде. Ми це бачимо. Інші держави теж бачать.

Росія і сама собі не наважується визнати, що вона з Криму обов’язково піде. Глибоко інтуїтивно – розуміє. І тому вона робить те, що вона робить – щоб залишити там мільйони переселених людей.

І тому...”

Усі, хто в’їхав після окупації, мають покинути півострів

“Якби я був президентом, я б законодавчим актом чітко говорив би: кожна людина, яка поселилася в Криму з моменту втрати контролю Україною (27 лютого 2014 року Росія фактично взяла під контроль ситуацію в АРК і місті Севастополі), має поїхати звідси, – каже Рефат Чубаров. – Так, Росія будує і переселяє – те саме відбувалось і в Радянському Союзі. Крим був міграційним насосом: тисячі людей приїздили, когось викидало, нових набирали, якась частина залишалася. І весь час населення оновлювалось наче б з усієї країни, але кримським татарам в’їзд забороняли, а тих, хто приїздив – викидали. І татари селились поруч – у Генічеському районі Херсонщини, на тому березі моря у Краснодарському краї. Не тому, що воліли там жити – іншого виходу не було.

300 тисяч нас приїхало до Криму. Коли ми повертались, нами лякали, що ми повертаємось в свої домівки. Та за всі роки не було жодного вибуху, жодного насилля проти тих, кому держава дала наші домівки... Поскільки наші домівки вони оформили, приватизували – і тепер це їхні домівки.

Ці люди невинні, – говорив ми. Але саме ці невинні люди сприяли окупації Криму.

Ми маємо зробити висновки. Це буде одна з найбільш важливих тем. Та мільйон людей має виїхати, бо вони приїхали до Криму незаконно.

Який галас підніметься? Права людини, мільйона людей! Та почекайте. Це є злочин з боку мільйону людей. Чому злочин однієї людини має бути покараний, а з боку сотні тисяч чи мільйона – не має бути покараний?

Так, ми вважаємо кожного росіянина, який скориставшись тим, що російська влада захопила Крим, приїхав колонізувати нашу землю – винним.

Якщо ці люди поїдуть, потроху буде прояснюватись, потім люди витверезіють.

Та, зрозуміло, якщо не буде потужної української армії та світової політичної підтримки, будь-які механізми не спрацюють”.

Інеса АТАМАНЧУК,

Київ – Запоріжжя

Зустріч організована Українським кризовим центром спільно із Естонським центром міжнародного розвитку

Чому Крим?

“2014 рік. Вторгнення Росії на українські землі розпочинається з Криму. Це була слабка ланка для України, оскільки на Кримському півострові знаходився Чорноморський флот Російської Федерації.

База Чорноморського флоту – це не тільки причали в Севастополі, це багато гарнізонів, розкиданих по всьому Криму, що, як струт, охоплювали півострів, – розпочати вторгнення з Криму було найлегше. Це перша причина, чому Крим.

Друга – склад населення Криму, з якого це у 1944 році депортували весь кримськотатарський народ, а також по 11-12 тисяч вірмен, болгар, греків, німців... Тому після війни Крим заселяли на існуючі домівки і землі, які оброблялися, людьми з Росії – і напередодні вторгнення 58 відсотків населення складали етнічні росіяни”, – аналізує Рефат Чубаров.

Всех татар выселят с территории Крыма и поселит их на постоянное жительство в качестве спецпоселенцев в районах Узбекской ССР. Выселение возложит на НКВД СССР... Остающиеся на месте имущество, здания, надворные постройки, мебель и приусадебные земли принимаются местными органами власти... – цитата з красномовної Постанови №ГКО-5859сс “О крымских татарах”.

І – особистий спогад, з останньої кримської подорожі восени 2010-го: пам’ятаю тітку в Морському (прадавній Капсихор), що пропонувала відпочиваючим стиглий інжир під парканом свого обійстя говіркою “среднерусской полосы”.

– Звідки ви, тітонько?

– Муж военный, привез меня сюда на пенсию доживать, умер, а я осталась...

Старий будинок, старий паркан, старий інжир...

“Більша частина людей, які оселилися після війни у Криму, жили в домах кримських татар, які в значній частині збереглися. Вони нудьгували за своєю батьківщиною, за Росією. Вони так і не пройнялися після 1991 року відчуттям, що живуть у незалежній українській державі. І значна частина з них хотіла додому. Але хотіла з нашою землею. Це друга причина, чому Москва пішла на війну проти України з кримської землі, – говорить Рефат Чубаров. – А третя – це місцева влада. Яка, можливо, нічим не відрізнялась від харківської чи запорізької, але була особливою, бо статус автономії Криму мав і давав певні преференції: ніби вона на все має право, навіть якщо її бажання є незаконними.

І все це спрацювало”.

Я згадала, як нахабно мчались до Севастополя по кримських лісових стежках путінські “Нічні вовки”. Перше байкершоу літом 2009-го мало продовження шороку та згодом було наване “уникальним примером народной дипломатии”, “предвестником Русской Весны в Севастополе и Крыму”.

Та хто ж тоді думав, чим це відгукнеться у 2014 році? Зараз, до речі, “Нічні вовки” збираються на тимчасово окупованих територіях Донеччини та Луганщини.

Сергій ПРИСУХІН,
доктор філософії, викладач
Київської православної
богословської академії

Українська філософія першої половини ХХ століття: Володимир Вернадський

“Людство, як жива речовина, нерозривно пов’язане з матеріально-енергетичними процесами певної геологічної оболонки землі — з її біосферою. Воно не може фізично бути від неї незалежним жодної хвилини” (З праці “Декілька слів про ноосферу”)^{1,2}.

“В нашому столітті біосфера набуває цілком нового розуміння. Вона виявляється як планетне явище космічного характеру” (З праці “Декілька слів про ноосферу”)³.

“Вперше в історії людства інтереси народних мас — всіх і кожного — й вільної думки особистості визначають життя людства, є мірилом його уявлень про справедливість. Людство, взяте в цілому, стає могутньою геологічною силою. І перед ним, перед його думкою і працею, постає питання про перебудову біосфери в інтересах вільно мислячого людства як єдиного цілого” (З праці “Декілька слів про ноосферу”)⁴.

Видатним досягненням української філософії ХХ ст. стало вчення про біосферу і ноосферу та оригінальний варіант антропокозмізму, презентований геніальним мислителем і вченим Володимиром Вернадським (1863–1945 рр.). Відомо, що дитячі роки Вернадського пройшли на українській землі (у Києві, Полтаві та Харкові). Становлення ж як ученого натураліста відбулося вже за межами України: спочатку він закінчив фізико-математичний факультет Петербурзького університету, а потім набував нових знань в навчальних та наукових закладах Німеччини, Франції, Англії та ін. На початку ХХ ст. (в 1909 р.) В. Вернадський був обраний академіком Російської Академії наук, а в 1917 р. він повертається до України (живе в Полтаві, а потім у Києві). У 1918 р. був обраний президентом Української Академії наук, залишаючись водночас членом Паризької Академії наук та Чеської Академії наук.

За ініціативи Вернадського запрацювала Національна бібліотека України, започатковуються різноманітні наукові інститути, лабораторії тощо. Вернадський був відомий як непересічний інтелектуал, що вільно володів англійською, французькою та німецькою мовами, а загалом читав п’ятнадцятьма мовами. Головними працями, в яких викладені його філософські (позитивістські) ідеї, стали “Початок і вічність життя”, “Біосфера”, “Наукова думка як планетарне явище”, “Хімічна побудова біосфери Землі та її оточення” та ін.

У зазначених працях В. І. Вернадський ставить та вирішує одну з найскладніших проблем природознавства й сучасної філософії: дослідження причин виникнення живої матерії, її роль і значення для розвитку форм живої речовини на Землі та в космічному просторі. Поставлене завдання було надскладним і мало враховувати динаміку розвитку і людини як особи, а також поступ людського співтовариства загалом, беручи до уваги той факт, що кожна окрема людина є конгломератом живої та неживої природи (містком між живим та неживим у природі).

Аналіз площини, яка поєднує в своїх межах живу і неживу

природу, на думку природознавця, слід розпочинати з осмислення і вивчення такої складової планети Земля, як її ґрунт. У ґрунті проходять хімічні процеси (насамперед атомарні міграції), що з необхідністю спричиняють появу мінералів, які передують виникненню та розвитку окремих форм життя на Землі. Тому ключовою наукою, яка надає аргументи для адекватного розуміння першопричин життя, має стати мінералогія поряд із такими науками, як геохімія та біохімія. Наукові дослідження надали підстави вченому зробити висновок: поява живої речовини є наслідком активної взаємодії атомів та ізотопів у природі, ось чому життя в космічному просторі не є випадковим, а має об’єктивні причинно-наслідкові передумови.

Від початку жива речовина на Землі існувала у вигляді тонкої плівки і, подібно до акумулятора, накопичувала потік космічної енергії, але й водночас трансформувала її в різноманітні форми живого. Через самовідтворення і самоорганізацію жива речовина наростала на земній поверхні й ставала чинником упорядкування хаосу на користь гармонічної взаємодії між рівнями і формами живого. У такий спосіб жива матерія виконувала функцію прискорювача еволюційних процесів на Землі і не тільки за рахунок внутрішньої, але насамперед за рахунок зовнішньої попередньо акумуляованої енергії з космосу. Отже, виникнення і розвиток усіх форм життя на Землі, безсумнівно, є наслідком об’єктивного впливу Космосу та Всесвіту на цей процес. Схожі геніальні здогадки існували ще в філософській традиції Стародавньої Греції, наприклад, ідея живого Космосу та його впливу на людське життя у філософії Анаксагора. Вчення про взаємодію між атомами, Космосом і живою речовиною, як першопричиною існування людського буття, мало місце й у релігійно-філософських системах Стародавньої Індії. В Новий і Новітні часи природознавча наука поставила інтуїтивні здогадки минулого на рівень теоретичного осмислен-

ня та експерименту, підтвердивши той факт, що Космос і Всесвіт безперервно впливають на розвиток живого на планеті Земля, а також на процеси біологічної еволюції і формування планетарної оболонки Землі — біосфери, в межах якої народжується і відтворюється людське життя, яке прогресує в просторі і часі. А позаяк космічна енергія є умовно вічним явищем, то виникають підстави думати про те, що і людське життя на Землі може також тривати умовно вічно.

Розмірковуючи над проблемою залежності поступу людської цивілізації від отриманої космічної енергії, Вернадський наголошував на трьох різновидах такого впливу: по-перше, на безпосередньому впливові на реальність, що може зафіксувати людське око; по-друге, впливу на рівні мікроскопічної реальності, який не може бути зафіксованим візуально; по-третє, на рівні космічних масштабів, що потребує спеціальних методів і засобів дослідження. Окрім того, вчений уважав, що з появою людини виникає ще один чинник впливу на біосферу — людський розум. Досягнення науки, апробовані цінності духовної культури спричиняють перехід цивілізації на вищий, якісно новий щабель — ноосферу.

Ноосфера — це сфера (рівень) специфічної діяльності

людини, яка організована і здійснює свою діяльність на основі розуму з метою якнайефективнішого і практично доцільного перетворення природи відповідно до потреб прогресуючої цивілізації. Концепція ноосфери Вернадського стала однією з найцікавіших і найпоширеніших у поясненні сутності появи і розвитку форм живої матерії на планеті Земля.

Відомо, що поняттям “ноосфера” філософи та окремі науковці послуговувались ще до філософських узагальнень Володимира Вернадського⁵, але він конкретизував його зміст власною системою аргументів, акцентувавши на тому, що феномен ноосфери характеризується появою на Землі раніше невідомого і якісно нового типу енергії у вигляді конгломерату енергій (біологічної, біохімічної та розумової) за визначального значення енергії духовного поряд із досягненнями наукового пізнання. Вчений констатував, що енергія ноосфери за своєю сутністю є феноменом біологічним, а за змістом — енергією людського розуму і духовності. Першою з функцій ноосфери він називав здійснення її інтегративних можливостей.

Користуючись інтегративними можливостями ноосферного мислення, можна ліквідувати більшість суперечностей в

людському співжитті, подолати відсутність сталого розвитку цивілізації. Реалізації функції інтеграції сприяють спільність та єдність в людському розвитку, трансформація засобів зв’язку та обмін інформацією, відкриття нових джерел енергії, свобода наукового пошуку, підвищення матеріального рівня життя, рівність людей всіх рас і релігій, припинення війн як способу вирішення конфліктів. Показником розгортання потенціалу ноосферного мислення є перетворення його на практично доцільну діяльність (що перетворює ноосферну діяльність на геологічний чинник розвитку людства). В майбутньому ноосфера має стати основною формою і умовою існування людського життя на планеті Земля, а також гарантованим способом переміщення людини в Космос та Всесвіт.

Розмірковуючи над проблематикою суперечливої взаємодії між ноосферою й біосферою, Вернадський наголошував на значенні однієї з найважливіших і найактуальніших проблем — появи негативних наслідків неконтрольованого розвитку матеріально-технологічної культури, що загрожують людському життю (поява глобальних проблем сучасної цивілізації). В такому значенні можна говорити про дві перспективи (моделі) розвитку ноосфери: 1) апокаліптичну, коли розум може само знищити себе; 2) конвергенційну — гармонійне поєднання всіх типів енергії, які потрапляють на планету Земля (коеволуційний, прогресивний розвиток).

Загроза апокаліптичного сценарію спонукає працювати над планом протидії глобальним загрозам сучасній цивілізації, використовуючи для цього універсальні екологічні імперативи (принцип коеволуції), які, на його думку, обмежили би небезпечну соціокультурну діяльність людства в планетарному масштабі. У другій половині ХХ — початку ХХІ ст. постало ще одне завдання — наповнити ноосферну діяльність цінностями філософії гуманізму, які також

“Ноосфера є нове геологічне явище на нашій планеті. В ній уперше людина стає величезною геологічною силою. Вона може і мусить перебудувати своєю працею і думкою сферу свого життя, перебудувати докорінно порівняно з тим, що було раніше...” (З праці “Декілька слів про ноосферу”)⁶.

“Ноосфера — останній з багатьох станів еволюції біосфери в геологічній історії — стан наших днів” (З праці “Декілька слів про ноосферу”)⁷.

“Ми входимо в ноосферу.

Ми вступаємо в неї — в новий стихійний геологічний процес — у грізний час, в добу руйнівної світової війни.

Але важливий для нас факт, що ідеали нашої демократії йдуть в унісон зі стихійним геологічним процесом, із законами природи, відповідають ноосфері.

Можна дивитися тому на наше майбутнє впевнено. Воно в наших руках. Ми його не випустимо” (З праці “Декілька слів про ноосферу”)⁸.

покликані мотивувати людство відповідально зважати на особливо небезпечні наслідки неконтрольованої науково-технічної діяльності.

Відомо, що ідея позитивного впливу ноосфери на розвиток усіх матеріальних і духовних процесів на Землі має початок і не обмежується кордонами західної історико-філософської традиції. Вчені пам'ятають вислів фундатора філософії англійського матеріалізму Френсіса Бекона (1561–1626 рр.) “Знання – сила”, а також на праці православного філософа-богослова Павла Флоренського (1882–1937 рр.), з яким Вернадський мав дружні стосунки і вів довготривале листування.

Сьогодні є всі підстави говорити про те, що концепція Вернадського щодо суттєвих характеристик ноосфери певною мірою стала наслідком його захоплення філософією загалом і насамперед східними релігійно-філософськими системами. На думку частини істориків філософії, його антропокозмична рефлексія має багато спільного з містичним вченням Агні-йоги (учення родини Рерихів). Антропокозмизм В. І. Вернадського має багато спільних рис із

“Ми сьогодні переживаємо дуже відповідальний злам у науковому світогляді. Вперше до наукового світогляду мають увійти явища життя, і м[ожливо], ми підходимо до послаблення того протиріччя, що спостерігається між науковим уявленням про космос і філософським або релігійним його осягненням. Адже зараз усе дороге для людства не знаходить у ньому – в науковому образі космосу – місця” (З листа В. І. Вернадського П. О. Флоренському, 13 жовтня 1929 р.)¹⁰.

але водночас існує ще й імовірно знання, яке мотивує науковця до отримання більш повних та істинних знань. На рівні теоретичного узагальнення наукові знання потребують безперестанного самоочищення, “стерилізації” від впливу псевдонаукових ідеологій, метафізики, політизованих філософських систем тощо. Таке ставлення Вернадського до логіки і методології наукового пізнання надавало йому аргументи назвати себе “філософським скептиком”, який прагне позбавитися жорсткого диктату ненаукових ідеологій, політики і насамперед марксизму.

конституційно-демократичної партії), цікавився і переймався осмисленням процесів розбудови державного устрою в Україні¹³. Попри залучення до діяльності партії кадетів учений одразу після його обрання у 1919 р. президентом Української Академії наук вийшов із членів цієї партії через переконання, що науковець не має права в своїй діяльності керуватись вузько партійними симпатіями чи антипатіями. Заперечуючи будь-яку форму соціального насильства, він залишався симпатиком демократії, виступав за захист громадянських свобод, свободу слова і мислення тощо. Була відомою його теза про аморальність ведення політичної боротьби заради самої боротьби, що є виявом самогубства в людському співтоваристві. Соціальній помсті, пограбуванню, наживі необхідно протиставити алгоритми дій і вчинків ноосферного мислення (втілення принципу коеволюції) і водночас забезпечити правдиве міжособистісне спілкування як вияв особистісної свободи на користь космічної єдності та любові.

Останні роки життя академік В. І. Вернадський провів у Москві. Під час II Світової війни у 1941–1943 рр. він перебував із родиною в евакуації (санаторії АН СРСР в Казахстані), звідки повернувся до Москви в серпні 1943 р. До свого 80-річчя отримав Сталінську премію “за багаторічні визначні досягнення в галузі науки і техніки”, грошовий еквівалент якої Вернадський передав до Фонду оборони і на потреби членам родин репресованих і загиблих співробітників

академії. Після смерті дружини Наталії Єгорівни Вернадської (03.02.1943 р.), з якою прожив 56 років, шукав можливості залишити СРСР і переїхати до дітей в Америку, але ці плани так і не здійснилися. Помер Володимир Вернадський 6 січня 1945 р. від наслідків обширного інсульту і був похований на Новодівичому цвинтарі у Москві.

Можемо висновувати, що революційні досягнення в науковій діяльності Вернадського були невід'ємними від його філософсько-позитивістських рефлексій, які стали трампліном початку і геніальних теоретичних висновків у дослідженні біосфери та ноосфери, їх суперечливої взаємодії та практичної доцільності використання принципу коеволюції у вирі-

Література

1. Тут і далі праці В. Вернадського цитуються за: Хроніка 2000. Український культурологічний альманах. Випуск 57–58. Володимир Вернадський. – К.: Фонд сприяння розвитку мистецтв, 2004. – 824 с.
2. Там само. – С. 487.
3. Там само. – С. 487.
4. Там само. – С. 492.
5. Термін “ноосфера” (від грец. “ноос” – розум, “сфера” – шар) у новітній філософії набуває поширення наприкінці 20-х рр. XX ст. завдяки працям французьких учених П. Тейяра де Шардена та Е. Елеруа. Є всі підстави стверджувати, що поняття ноосфери сформувалося у них під впливом спілкування з Вернадським, який у той час читав лекції в Сорбоні.
6. Там само. – С. 492.
7. Там само. – С. 493.
8. Там само. – С. 494.

“Звичайно, наука не політика і не пов'язане з нею життя – але в трагічні моменти немає нічого більшого, на що можна було б зіпертися, крім особистісного “я”. Ті, хто може, можуть спиратися на соборну свідомість, на киталт церкви, – але для мене воно чуже, й, надаючи йому величезного значення, я вважаю його рівноцінним – але не вище – правдивій і творчій особистій свідомості” (З листа І. І. Петрункевичу, 08 січня 1925 р.)¹⁴.

“Ми поставлені у тяжке становище, у нас зав'язаний рот, заткнуті вуха, ми майже не маємо можливості впливати на вчинки тієї держави, громадянами якої є, не можемо сповідати віри, яка нам дорога, тощо, тощо; але є й гарна сторона в нашому житті – це те, що для нас особливо дорогий, що нам особливо близький і гожий той ідеал свободи, який для наших західних сусідів є не предметом бажання, а предметом володіння” (З нотаток, серпень 1892 р.)¹⁵.

шенні найгостріших конфліктів сучасної цивілізації. Результати його досліджень вплинули на зміст сучасних філософій природи, філософії космізму, філософії життя, філософії науки, філософії політики тощо, понад те, призвели до формування революційно нової філософсько-наукової картини світу XX століття – “століття наукового атомізму”.

9. Там само. – С. 436.
10. В. І. Вернадський – П. О. Флоренському. – С. 662.
11. Там само. – С. 451.
12. Там само. – С. 452.
13. Перебуваючи у своїй садибі Шишаки на хуторі Ковиль-гора на Полтавщині, В. Вернадський пише статтю “Українське питання і російська громадськість” (1915 р., вперше вийшла друком в українському перекладі 1988 р.), в якій аналізує історію україно-російських відносин, починаючи з XVII ст., і піддає гострій критиці прояви російського шовінізму, особливо політику царського уряду і позицію російської інтелігенції, спрямовану на повне злиття українців із “панівною російською народністю”, нівелюючи особливості культури українського народу тощо. Вчений наголошував на приреченості російського шовінізму в критиці перспектив українського руху, “оскільки народний рух – органічний і живиться коріннями народного життя, остільки він ніколи не згасне” (Цит. за: Вернадський В. Українське питання і російська громадськість // Касян Л. Г., Семенович О. В. Практикум з українознавства. – К.: НДУ, 2008. – С. 49–52).
14. Там само. – С. 736.
15. Там само. – С. 445.

“Не далекий той час, коли людина одержить в свої руки атомну енергію – таке джерело енергії, що дасть їй можливість будувати своє життя, як вона захоче.

Чи зуміє людина скористатись цією силою, спрямувати її на добро, а не на самознищення?

Чи доросла вона до вміння використовувати ту силу, що неминуче має дати їй наука?

Вчені не повинні заплющувати очі на можливі наслідки їхньої наукової роботи, наукового прогресу. Вони мусять відчувати себе відповідальними за всі наслідки їхніх відкриттів. Вони мусять пов'язати свою роботу з кращою організацією всього людства” [Про відповідальність учених]⁹.

концепцією розумного й живого космосу біофізика і філософа О. Л. Чижевського (1897–1964), а також із вченням “філософії космосу” К. Е. Цюлковського (1857–1935), особливо в частині характеристики “променевої й людських цивілізацій”. Але, на відміну від інших підходів, філософський антропокозмизм Вернадського був наповнений практично значущими орієнтирами, які мали стати не тільки основою нової системи духовної культури людства, а й практично доцільною цінністю, що впливатиме на зміст виховання людини як суб'єкта і об'єкта космогенезу через досягнення ноосферного мислення (науки, філософії та мистецтва).

Надзвичайно важливою темою філософських роздумів Вернадського були перспективи розвитку науки (філософія науки). Вчений уважав, що наука у своїх основах має ґрунтуватись на чіткій логіці доведення істинності отриманих знань,

Критичне ставлення Вернадського до політизованої філософії ще не дає підстави вважати його аполітичним, відомо, що свого часу він був залучений до активного суспільно-політичного життя (був членом

“...Я дивлюся на значення філософії в розвитку знання зовсім інакше, ніж більшість натуралістів, і надаю їй величезного продуктивного значення. ... Філософія завжди містить зародки, іноді навіть передбачає цілі галузі майбутнього розвитку науки, і лише завдяки одночасній роботі людського розуму в цій галузі виходить правильна критика неминуче схематичних побудов науки. В історії розвитку наукової думки можна ясно і точно простежити таке значення філософії, як коріння й життєвої атмосфери наукового шукання” (З листа В. І. Вернадського до дружини Н. Є. Вернадської, 24 липня 1902 р.)¹¹.

“В історії філософії шукать здебільшого появу філософської думки у творах, які за формою ближчі до сучасних робіт з філософії, або в працях осіб, тісно пов'язаних з філософськими питаннями. Але буття тієї ж філософської думки – нерідко незалежної – завжди було живе і сильне в працях учених, у творах митців” (Нотатки з історії філософії)¹².

Галина ДАЦЮК,
журналістка
Анатолій ЛУКАШУК,
історик

«Жіноча справа» Анастасія Пилипчук: “Прошу допомогти мені виїхати в мій рідний край, до своїх дітей”

І мати вирішила тікати. Вона не знала, скільки кілометрів до її Кордишева. Не думала, як добиратиметься в благоденному одязі та взутті, в сорокаградусні морози, що істиме. Її не лякали звірі – дикі і в людській подобі. Усі страхи затопило бажання втекти звідси на батьківщину. Де живе донька, де убитий син Тимофій, за якого її кинули на цю мерзлу землю, обізвавши “матір’ю бандита”. Її життя енкаведисти обплели сіткою, і Настя відчувала себе спійманою рибиною.

19 вересня 1945 р. начальник Шумського РВ НКВС Треско, розглянувши матеріали на Пилипчука Т. Д., що перебуває на нелегальному становищі, *знайшов*, що він зрадив радянській батьківщині і перейшов на шлях збройної боротьби проти радянської влади. Сім’я Пилипчук Т. Д. складається із матері – Пилипчук А. Л., українки, і брата Григорія, українця. Оскільки Пилипчук Т. Д. є активним учасником банди УПА, *вважав би вище перерахованих членів сім’ї АУБ* – “виселити в східні області СРСР”. І відправив справу вище.

У Чорткові заступник начальника ВББ УНКВС по Тернопільській обл. Шаганов, розглянувши висновок капітана Треска на гр. Пилипчука Т. Д., 1920 р. н., жителя с. Кордишів, українця, перебуває в діючій банді УПА, – знайшов, що після звільнення села від фашистів, у 1944 р., він добровільно вступив у банду бандатажка під кличкою “Борисов”.

Свідчення на родину Пилипчука Тимофія збиралися задовго до арешту матері Анастасії. 30 грудня 1944 р. був допитаний заарештований Харитон Скибіцький, якого здав чекістам місцевий житель Степан. У кривісі разом із Харитоном був тоді станичний Дацюк Федір, котрий застрелився, аби не потрапити до рук енкаведистів.

Тепер Харитон свідчив, що добре знає Пилипчука Т. Д. як активного учасника банди УПА з березня 1944 р., що у жовтні 1944 р. ватажка банди “Борисова” вбили, і Тимофій перейшов до сотні “Бистрого”, де в жовтні 1944 р. брав участь у бою з військами НКВС під с. Биківці. “Всьому цьому я очевидець, так як разом з ним перебував в УПА”.

13 вересня 1945 р. опер Шмаков і сержант “гарнізонки” Пешков описали майно “в будинку учасника банди УПА Пилипчука Тимофея: хата, клуня, шафа дубова для білизни, ліжка дерев’яне, стіл письмовий, корова червоного окрасу, свиня, троє овець”. Того ж дня вівці і корову чекісти здали в Шумський заготівельний пункт, про що записали в акті: “Шмаков здає худобу, яка поступила від Пилипчука Тимофея з Кордишева”. Мати з малолітнім сином Григорієм залишилася в голій хаті, без засобів існування.

Наступна довідка засвічує, що 23 грудня 1945 р. “із членів сім’ї активного учасника банди УПА Пилипчука Тимофія на станцію Князь-Погост Північно-Печорської залізниці вислана із с. Кордишів його мати, Пилипчук Анастасія. Не був висланий брат Григорій – від виселення *зник*”.

15 лютого 1946 р. в УНКВС Тернопільської обл. слухали справу Пилипчук А. Л. і постановили її, “як члена сім’ї учасника банди УПА, вислати в Комі АРСР терміном на *п’ять років*”. “Оунівку” поселили в Сізязьку Іжемського району, без права виїзду до попереднього місця проживання. Поки мати їхала на вічну висилку, 3 березня 1946 р., “на попередньому місці проживання”, енкаведисти вбили її сина Тимофія.

Через 9 років чекісти затребують довідку про підтвердження його смерті. “10 лютого 1955 р., уповноваженому КДБ у Шумському районі Каймакану. УМВС Тернопільської обл. розглядається заява спецпоселенки Пилипчук А. Л., яка клопо-

четься про відміну її спецпоселення. За обліками УКДБ і УМВС Тернопільської області її син у числі ліквідованих не значиться. Прошу вислати довідку про ліквідацію бандита ОУН Пилипчука Т. Д.”.

23 лютого 1955 р. оперуповноважений І спецвідділу УМВС по Тернопільській обл. Замотаєв додатковою перевіркою встановив, що 19 вересня 1952 р., під час ліквідації районного провідника ОУН по Шумському р-ні “Яструба”, були вилучені документи і “списки ліквідованих бандитів військами НКВС, де значиться вбитим 3 березня 1946 р. бандит ОУН Пилипчук Тимофій під кличкою “Чижик”. Таким чином його мати Пилипчук А. Л. виселена правильно, але враховуючи, що вона похилого віку, інвалід II групи, перебуває в будинку інвалідів на повному державному забезпеченні, а також беручи до уваги клопотання МВС Комі АРСР про відміну її спецпоселення і бажання дочки Мельник Лідії, жительки с. Кордишів, взяти матір під свою опіку, вважав би: *порушити* клопотання перед Генеральним Прокурором СРСР про зняття із спецпоселення Пилипчук А. Л. і передачі її під опіку дочки Мельник Л. Д.”.

Але це буде значно пізніше, до того мати переживе втечу, новий арешт і нове поселення на Півночі.

“10 серпня 1947 р. В. д. Айкіно дільничний уповноважений Іса-

Пилипчук Анастасія (в центрі) серед спецпоселенців, 1950-ті рр.

Анастасія на засланні в Комі АРСР

Будучи активним повстанцем, брав участь у спилуванні телеграфно-телефонних стовпів, а також підпалі мостів. У жовтні 1944 р. брав участь у збройному опорі проти військ НКВС. У даний час перебуває в бандбоївці під кличкою “Батько”, – *постановив*: на підставі вказівки НК ВС Берія (від 31 березня 1945 р. за № 7129) – членів сім’ї активного учасника банди УПА: матір Пилипчук А. Л. (1895 р. н.) і брата Пилипчука Г. Д. (1930 р. н.) – *виселити* в східні області СРСР”.

Перед тим, 17 вересня, у Шумському РВ НКВС опер Яковлев допитав як свідка Паламарчука Георгія, 1889 р. н., жителя с. Кордишів, який заявив, що Пилипчук Т. Д., справді, активний учасник банди УПА з 1943 р.; що особисто неодноразово бачив його озброєним російською гвинтівкою СВТ, що разом він перебуває у бандбоївці ватажка на псевдо “Батько”; що бойвка до приходу гарнізону військ НКВС дислокувалась у Кордишеві, а від початку серпня 1945 р. він нікого не бачив; що йому відомо від учасника банди УПА Поліщука П. С. (“Славів”), що бандбоївка зрізала телеграфні стовпи взимку 1944 р. по дорозі Шумськ – Кременець і спалила міст (шлюз) біля млина.

ков, затримав Пилипчук А. Л., уродж. Тернопільської обл., українку, яка прибула в Комі АРСР за спецпереселенням 1944 р. О 8 год. ранку, на переході, вона була затримана, так як самовільно виїхала з місця переселення, із Сиктивкара, а тому на підставі вищевикладеного постановив: утримувати її в РВ МВС під вартою при КПЗ з подальшим етапуванням на місце спецпереселення”.

Тоді ж було складено “продуктовий атестат” про те, що етапована в кількості однієї особи забезпечена хлібом по 23 серпня 1947 р.

Так закінчилася її спроба втекти на батьківщину. А почалася хресна дорога з Комі АРСР в Кордишів ще в січні 1946 р.

Пояснення Пилипчука П. Д., уродженця с. Кордишева. “По приїзді в Якунель нас помістили у великий барак з верхнім ярусом, у кім. № 10. 6 січня 1946 р. приїхали п’ять осіб: чотири чоловіки і п’ята громадянка – Пилипчук А. Л. Вона пробула 3-4 дні і невідомо, куди пішла. При собі не мала речей і продуктів. Коли нас у Шумському р-ні затримали, то разом з Пилипчук А. Л. був син Григорій, 13-14 років, який також втік і при собі нічого не мав. Взута в поношених чоботах, одягнена в чорну суконну шубку. Для продуктів мала сумку, яку забрала з собою. Вдома Пилипчук А. Л. із родичів нікого не має. 12 лютого 1946 р.”

Пояснення Лопушинського Є. І., 1890 р. н. “Я – жонатий, маю трьох дітей, українець, уродженець с. Підгайчики Тернопільської обл., прописані в Якунельському т/п, у *двоповерховій* кімн. № 24. Ми приїхали в Якунель 10 січня ц. р., і мене призначили старшим по бараку. Мені було доручено скласти список працездатних робітників, а через 2-3 дні звеліли скласти список усіх, разом з утриманцями. І з’ясувалося, що двох жінок із нашого бараку нема: Пилипчук А. П. і Сливюк К. Ф. Я тут же, 15-16 січня, доповів комісару т/п про те, що громадянки втекли, не знаю, чи він передав далі. Жінки не з нашого району, і я їх особисто не знаю, але потрібно сказати, що в утікачці Сливюк К. Ф. була разом евакуйована дочка, яка померла

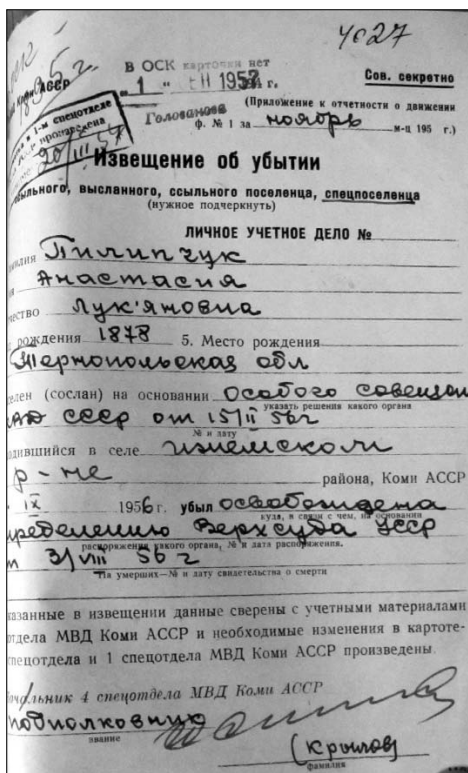
в Мурашах, і вона її поховала. Більше доповнити нічого не можу”.

1 лютого 1946 р. оперуповноважений Летського РВ НКВС Комі АРСР допитав свідка Потапова В. С., бригадира артілі “Мотор”. “24 січня 1946 р. в д. Булатовку прибули три немісцеві жінки і були затримані фінагентом Космиревим Г. Ф. 25 січня мені було доручено конвоювати їх в Прокопівську сільраду. 26 січня голова сільради Воложанін доручив конвоювати їх далі, до Слутської сільради, але вони захотіли йти без конвою в Якунельську дільницю, і мною були відпущені. Вранці я показав маршрут і повернувся в д. Булатовку”.

1 лютого 1946 р. фінагент Космирев Г. Ф. дав свідчення оперуповноваженому Рубцову. “24-го січня 1946 р. я прямував до Булатовки, куди в тому ж напрямку прямували три невідомі жінки. По дорозі я їх перегнав, а коли вони прибули в Булатовку, затримав, вимагав документи, але документів у них не виявилось. Я повідомив у сільрад, зажадав виконавця і відправив їх в Прокопівку з Космиревим Василем. Дві жінки були в чоботях, а одна в старих ваянках. Одяг: короткі жакети. Мали при собі ряднину, замотану у в’язаних хустках. Вік 25–29 років”.

“Цілком таємно. Начальник: Мурашинського РВ НКВС, Верховенського РВ НКВС, Пестяковського РВ НКВС, Нагорського РВ НКВС. Прошу вжити активних заходів у розшуку і затриманні спецпереселенки, члена сім’ї активного бандита УПА Пилипчук А. Л. На руках ніяких документів не має, одягнена в чоботи, чорну спідницю. При виявленні прошу затримати і повідомити по телеграфу, санкція на арешт в наявності. Начальник Летського РВ НКВС Захаров”.

Аналогічні листи з грифом “таємно” були надіслані начальнику ВББ УНКВС по Тернопільській обл. “Прошу перевірити і повідомити, чи не перебувають затриманими або заарештованими втікачки-спецпоселенки Летського району Комі АРСР: Сливюк Ксенія, 1888 р. н., уродженка с. Тілявка; Пилипчук Анастасія, 1895 р. н., жителька с. Кордишів; Стельмах Катерина, 1921 р. н.,

Довідка про звільнення зі спецпоселення, 1956 р.

уродженка с. Городниця; Кокотко Наталія, 1925 р. н., уродженка с. Озерна – проживали на спецпоселенні в Комі АРСР, звідти скоїли втечу і переходяться невідомо де. При виявленні просимо затримати і етапувати в Сиктивкар, в’язницю №1. Санкції на арешт і етапування в наявності. Лейтенант Захаров, сержант Ічеткін”.

20 березня 1946 р. уповноважений Летського РВ НКВС Комі АРСР сержант Ічеткін, “розглянувши отримані матеріали на Пилипчук А. Л., члена сім’ї АУБ УПА, яка проживала в спецпоселенні Якунель, і 16 січня 1946 р. втекла невідомо куди, тобто, здійснила злочин, передбачений ст. 82 ч. II КК РРФСР, постановив: запобіжним заходом методів ухилення від слідства і суду у відношенні Пилипчук А. Л. обрати утримання під вартою і етапувати у в’язницю № 1 НКВС Комі АРСР, м. Сиктивкар.

Пошуки матері тривали. Відповідні листи з грифом “таємно” начальник Летського РВ НКВС Захаров відправив начальникам залізничної, I та II відділень міліції НКВС м. Кіров. “Прошу прийняти активні міри розшуку і затримання спецпереселенки члена сім’ї АУБ УПА Пилипчук А. Л.”

25 березня 1946 р., нач. Летського РВ НКДБ Колегову. “Із ст. Летки втекли спецпереселенки, “оунівки”: Сливюк К. Ф., Пилипчук А. Л., Стельмах К. З., Кокотко Н. П. з Тернопільської обл. і переходяться невідомо де. Відомо, що втікачки мають намір потрапити на батьківщину, а тому просимо поставити контроль за кореспонденцією, направленою на ім’я вищеперахованих спецпереселенок і вилучати її, передаючи нам. Ст. лейтенант Захаров”.

25 березня 1946 р. Сиктивкар, нач. I спецвідділення НКВС Комі АРСР, ст. лейтенанту Веновій. “Прошу перевірити, чи не перебувають затриманими або заарештованими втікачки спецпереселення Летського р-ну: Сливюк, Пилипчук, Стельмах, Кокотко – втекли і переходяться невідомо де”.

Відповіді свідчили, що “на жаль, прийнятими заходами розшуку і затримання втікачка спецпереселенка Пилипчук А. Л. не затримана”.

15 лютого 1947 р. через ОСК МВС Комі АРСР Пилипчук А. Л. була оголошена у **Всесоюзний розшук**.

Вона все-таки добралася додому, подолавши тисячі кілометрів, розпитати б, як...

1 березня 1947 р. нач. Летського РВ МВС Комі АРСР Захарову було повідомлено, що розшукувана втікачка Пилипчук А. Л., затримана 20.10.46 р. і разом з постановою від 20.03.46 р. етапом направлена у в’язницю № 1 МВС Комі АРСР, м. Сиктивкар. Нач. Шумського РВ МВС капітан Треско. (Той самий, який заарештовував матір 1945 р.).

Анастасію Лукашівну знову відправили в Комі АРСР.

6 лютого 1949 р., нач. Іжемського РВ МВС. “Просимо перевірити по ваших обліках і повідомити нам, чи проживає в місцях розселення виселенців вашого району “оунівка” Пилипчук А. Л.,

яка, за нашими даними, утримується в Сізябському будинку інвалідів. З відповіддю не затримуватись. Нач. Летського РВ МВС Із’юров”.

18 березня 1949 р. “На ваш запит повідомляю, що спецпереселенка “оунівка” Пилипчук А. Л. утримується в Сізябському будинку інвалідів. Просимо вислати особову справу на Пилипчук А. Л. Нач. Іжемського РВ МВС”.

4 квітня 1949 р. на спецпереселенку Пилипчук А. Л. була заведена особова справа № 1448. Їй було об’явлено, що відповідно до постанови МВС СРСР, вона не має права без дозволу органів

4 листопада 1950 р. капітан спецпоселення Козлов уточнив рік народження Анастасії Лукашівни, яка стверджувала, що народилася 1883 р. На запит Козлову Шумським райбюро РАЦС була видана довідка в тому, що гр. Тивонюк (Пилипчук) А. Л. народилася 1895 р., 21 березня, про що зроблено відповідний запис № 3 за 1895 р. (Очевидно, органи ВС послуговувалися церковними відомостями, хоча офіційно про це не заявляли. – Авт.).

“Я, комендант Іжемського РВ МДБ Комі АРСР Філіпов, розглянувши облікові матеріали на спецпереселенку “оунівку” Пилипчук А. Л., на підставі повідомлення РАЦС з місця її народження, постановив: внести виправлення в картці її особового обліку і в особовій справі”.

20.01.1951 р. Пилипчук А. Л. видала довідку про те, що вона “перебуває в Сізябському інбудинку як інвалідка, і їй як спецпереселенці дозволено проживати лише в межах д. Сізябськ Комі АРСР. Дійсна по 1 січня 1952 р.”

Мати строго у відповідний час відмічалася в спецкомендатурі і ставила підпис. Тим часом, її донька Лідія Дмитрівна Мельник писала прохання. “Я є рідною дочкою спецпереселенки Пилипчук А. Л., і обіцяю взяти свою рідну матір під свою опіку до кінця її життя. Моя сім’я складається з чоловіка Мельника І. М., 1925 р. н., і доньки Мельник Г. І., 1953 р. н.”

Перевірялися документи, писалися характеристики. “Пилипчук А. Л. показала себе чесною, добросовісною, працелюбною жінкою. Працюючи дояркою, обов’язки виконує добре. Закріплені за нею корови в минулому господарському році дали в середньому по 1600 літрів молока. Користується авторитетом серед робітників і обслуговуючого персоналу. 17.II.54 р.”

Проте звільняти Анастасію не поспішали. Комендант Філіпов по колу вкотре розпитував матір, де перебувають її сини і чоловік. “Син Григорій проживає в Магадані. 1945 р. він був виселений разом зі мною в Комі АРСР, і в січні 1946 р. разом зі мною втік зі спецпоселення додому. 1948 р. його затримали і засудили за втечу. Термін покарання відбував в Магадані. Чи він у таборі, чи на спецпоселенні, сказати не можу. Другий син – Тимофій, 1946 р. вбитий, але де, не знаю. Чоловік – Дмитро, помер 1944 р. в с. Кордишів”.

Сім’я Мельників: Лідія Дмитрівна (донька Анастасії), зять Іван Маркович і онучка Галя

МВС виїжджати (хоча б тимчасово) із визначеного місця поселення і зобов’язана періодично особисто з’являтися на реєстрацію в місце і терміни, які будуть вказувати органи МВС. Її попередили, що у випадку самовільного виїзду з місця поселення вона буде притягнута до кримінальної відповідальності на термін до 10 р. позбавлення волі.

“Нач. відділу розшуку злочинців УМВС по Тернопільській обл. Хрустальову. Розписка. Я, що нижче розписалась, громадянка Пилипчук А. Л., даю дану розписку спецкомендатурі МВС № 6 в тому, що мені об’явлено, що рішенням Ради Міністрів СРСР я залишена на спецпоселенні довічно, і якщо затію втечу, то буду притягнута до кримінальної відповідальності за цей злочин до 20 років каторжних робіт”.

1. Фам.	Пилипчук	Орган	Шумське райбюро РАЦС
2. Ім’я	Анастасія	Мені арештован	Мельник Лідія
3. Отч.	Лукашівна	без сокращений	
4. Год рож.	1895	5. Место рож.	Кордишів р-н д. Мар’янівка
6. Адрес	м. Сиктивкар	Сл.	
7. Проф. (спец.)	немає	Арх.	
8. Место роботи, долж.	доярка	Сл.	
9. Парт.	б/п	10. Нац.	укр.
11. Гражд.	СРСР	12. Арештован	19
13. Характер пр.	мать Зандиба	13. Характер пр.	ст. 18
14. Ст. ст. УК	1. Стор. Чл. УПА	15. Карточка заповнена	3/15
16. Дата заповнення	1946	17. Підпис	Мельник Лідія

Справа на матір “бандита” УПА, 1949 р.

З напарницею-дояркою на спецпоселенні

(Другий син Анастасії Григорій у 1944–1945 рр. був активним учасником кордишівського підпілля ОУН. Працювали разом з братом Тимофієм. Втікши зі спецпоселення, 1948 р. став працювати з Липкою Петром (“Дон”) і “Буйним”. Від Швеця Мефодія передавав через Пилипчука Калістрата повстанцям пошту, зібрані продукти, білизну. Був засуджений на 25 р., відбував покарання у ВТТ в Магадані – Авт.).

А мати летіла серцем додому і писала коменданту Філіпову: “Переконаливо прошу дозволу, а також видачі мені належних документів на виїзд до своєї рідної дочки Мельник Лідії, яка бере мене на утримання в с. Кордишів-Тернопільської обл. 25.10.54 р.”. Філіпов зволікав.

4 січня 1955 р., м. Сиктивкар. “Я, оперуповноважений IV спецвідділу МВС Комі АРСР лейтенант Цимбал, розглянувши матеріали особової справи № 14481 на спецпереселенку “оунівку” Пилипчук А. Л., знайшов, що як член сім’ї учасника банди УПА за рішенням особливої наради при НКВС СРСР вона була вислана з Тернопільської обл. на спецпоселення в Комі АРСР. Враховуючи те, що вона похилого віку, самостійно забезпечити себе засобами існування не може і перебуває на держбезпеці в будинку інвалідів, а її дочка Мельник Лідія виявила бажання взяти матір під свою опіку, – вважаю: Анастасію Лукашівну із спецпоселення звільнити і передати під опіку дочки”.

Минуло ще півтора року.

3 серпня 1956 р. судова колегія в кримінальних справах Верховного суду УРСР розглянула кримінальну справу за протестом прокурора УРСР на постанову особливої наради при НКВС СРСР від 15 лютого 1946 р., за котрою “Пилипчук А. Л., неосвічена, вдова, вислана на спецпоселення терміном на 5 р., а потім на спецпоселенні залишена безтерміново”.

Проведеною додатковою перевіркою по справі встановлено, що вона на спецпоселенні перебуває одна, інвалід II групи, в зв’язку з чим не працює. Дочка Пилипчук-Мельник Л. Д., яка на спецпоселення не виселялась, виявила згоду взяти матір на своє забезпечення. Судова колегія визначила: постанову особливої наради при НКВС СРСР змінити, Пилипчук А. Л. від подальшого утримання на спецпоселенні звільнити”.

24 серпня 1956 р. коменданту спецкомендатури Філіпову було направлено копію Ухвали Судової Колегії Верховного суду

УРСР від 3 серпня 1956 р. про звільнення від спецпоселення Пилипчук А. Л. для негайного виконання.

І Філіпов, який з усіх сил тримав у чекістському неводі спецпереселенку “оунівку” Настю, змушений був здатися і 22 вересня 1956 р. відповісти заст. голови ВС УРСР Ярославському та нач. 4 спецвідділу МВС Комі АРСР Крилову, що згідно з ухвалою ВС УРСР від 3 серпня 1956 р., “Пилипчук А. Л. 11 вересня 1956 р. нами звільнена із спецпоселення”.

На Півночі Пилипчук Анастасія пробула понад 10 років. Ще 27 липня 1956 р. писала Хрущову. “Я з 1945 року перебуваю на висилці в Комі АРСР, в чужій стороні. Прошу вас допомогти мені виїхати в мій рідний край, до своїх дітей”.

10 лютого 1997 р. співробітник УВС Тернопільської області Мельник, розглянувши на підставі заяви Пилипчука Г. Д. матеріали архівної справи № 4027 на сім’ю Пилипчук, – встановив, що постановою позасудових органів 23 грудня 1945 р. з місця проживання була виселена на спецпоселення Пилипчук А. Л., 1895 р. н., з конфіскацією майна. На спецпоселенні у Комі АРСР під наглядом спецкомендатури перебувала до 11.09.1956 року. “Беручи до уваги, що мало місце її адміністративне виселення, проведено позасудовими органами, дії яких Законом України від 17 квітня 1991 року “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні” визнані незаконними, – вважаю: виселення у 1945 р. Пилипчук А. Л. і конфіскацію майна незаконними, а її реабілітованою; висновок направити в комісію з питань поновлення прав реабілітованих Шумської райради народних депутатів для вирішення питання поновлення її громадянських прав. Відомостей про вилучене і конфісковане майно в архівній справі не має. Підстава: архівна справа № 4027”.

З 1956 р. Пилипчук А. Л., мати двох синів-повстанців – Григорія і Тимофія – проживала в Кордишеві, в сім’ї доньки Мельник Л. Д. Побавила онучку Гаю, дочекалась її заміжжя, онуків і правнуків. Померла у віці 88 років. На жаль, у старості втратила зір. Видно, далася взнаки спецпоселення, втеча і знову висилка.

У публікації використані матеріали архівної справи:

Архів УМВС України в Тернопільській області. – Ф. 47. – Спр. 4047. – 133 арк.

“Завжди боляче реагував на тих, хто з різних причин сторонилися українських справ, не опиралися на українських людей”.

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

Оборонець рідних оберегів

Омеляну Поповичу – 165! Знакова постать в історії українського національного відродження. Життєпис багатий яскравими сторінками на ниві українських справ, які творилися ним на теренах підневільних тоді земель України.

Наукова конференція в Чернівецькому національному університеті імені Ю. Федьковича, приурочена цьому визначному просвітителю, педагогу, політичному діячеві, є продовженням символічного “повернення” О. Поповича до Буковини, України. Хоча, насправді, він завжди був поруч, знайшовши своє вічне пристанище неподалік своєї “малої” батьківщини, потойбіч Дністра, в Заліщиках, поруч із побратимом О. Маковеєм. Але шлях “до себе” був (як завжди) складним і довгим.

Славне ім'я, що ототожнювалося з боротьбою українців за власну державність і суверенність, ніколи не було в пошанівку колонізаційних режимів, зокрема і в часи “радянщини”. Гадаю, головною причиною такого “безтям'ятства” було те, що впродовж усього життя його так і не вдалося “вакцинувати” будь-яким москвофільством. Початок національного відродження другої половини 80-х сприяв відновленню правди про О. Поповича – першого очільника української Буковини, визначного педагога, ініціатора скликання 3 листопада 1918 року Буковинського Віча, що проголосило віковомне – “Хочемо до України!”.

З'явилася чимало розвідок, публікацій, досліджень, проведених науковцями університету, письменниками, педагогами, музеєзнавцями. Згадуються дискусії (ше до проголошення Незалежності) із С. Далавураком – доцентом університетської кафедри педагогіки, що був великим знавцем і прихильником Поповича; О. Масаном – професором, істориком, який видрукував у “Буковинському журналі” №№ 1, 2, 3 (1991–1992 рр.) його працю “Відродження Буковини”. Етика зобов'язувала інтелігенцію повертати до незаслужено забутого. Пам'ятаю також журнальне інтерв'ю із Б. Загайським після референдуму 1 грудня 1991-го, в якому було озвучено *заснування для країнських педагогів області премії імені О. Поповича, Ю. Федьковича...*

Ще на зорі ХХ століття відомий педагог і письменник І. Карбулицький у своїй роботі “Розвій народного шкільництва на Буковині” (1905) напише: “Між Русинами займає перше місце безперечно бувший народний учитель, а тепер красний інспектор шкіль Омелян Попович, якого сміло можемо назвати батьком руского народного шкільництва на Буковині”.

Він був активною, непогамованою особистістю не лише на освітянських теренах. Виразна оцінка його чину – громадська діяльність в “Руській Бесіді”, заснована 1869 року в Чернівцях як українське культурно-освітнє товариство. Серед ініціаторів створення – владика Є. Гакман (один із зачинателів, творців Університету), якому вдалося об'єднати частку національної інтелігенції.

Проте світоглядна платформа “Руської Бесіди” була розмитою, оскільки впродовж майже 15 років перебувала під впливом москвофільства. Перейшовши пізніше на ідеологічні засади народовців, вона почала здійснювати громадську культурно-освітню діяльність тогочасної меті та завданням “Просвіти”. Товариство, де помітну роль відіграв Попович, новостворені філії, понад 150 читальне розповсюджували газету “Буковина”, популярну українську літературу, календарі, підручники.

“Буковина” 1892 року (Ч. 2 від 10 січня) надрукувала виступ на зборах “Руської Бесіди” професора С. Смаль-Стоцького, який “підніс його (Поповича) величезні заслуги перед товариством “Руська Бесіда”, до котрої пристав 1877-го р., а 1878-го вибраний до виділу, потім секретарем, бібліотекарем, редактором і адміністратором видань “Руська Бесіда” – “Бібліотеки для молодіжи”, “Календаря”, зазначивши, що “як голова працював ревно, невтомлено, сумлінно, безнастанно, безкорисно”.

Така громадська позиція була доволі затребуваною, якщо зважати на ті несприятливі умови денационалізації, духовного й культурного покріпачення українців Буковини. Є. Семака на початку ХХ століття в

статті “Два буковинських народних поети” так описував соціальний і національно-культурний рівень життя тамтешніх українців: “...Руська (українська) мова, як предмет викладання, була запроваджена лише в 1869 р. в Чернівецькій гімназії. До 1869 року в Буковині не було жодної руської газети, жодного культурного товариства, взагалі жодної організації”.

Відомий громадський діяч і соратник Поповича О. Маковей у життєписі про Ю. Федьковича згадує посла Є. Пігуляка, який писав, що “не було на Буковині української нації. Були люди, що уживали між собою української мови. Се були овечки, котрих стригли німецькі управителі. Руська народна школа існувала в краю лиш на папері, о вищих школах з рідною українською мовою не було й бесіди, о політичних правах ніхто не сьмів говорити. Німецький дух здавив всяке народне життя в краю...”.

Новостворена українська газета “Буковина” (№ 4 1885 р.) так висвітлювала стан соціального й національного гноблення: “В цілій Буковині ледво знайдеться 10 учителів (на близько 80 шкіл), котрі уміють правильно по руськи писати”.

Тому, коли ведуться розмови про “кращі” та “гірші” колонізаторські режими, про ліберальніші, “демократичніші” та деспотичні імперії, то варто читати Федьковича, Кобилянську, Стефаніка, щоби відчуті несправедливість і фальш будь-якої “ідеалізації” окупації. Аксіома: всі зайді є загарбниками і ворогами твого народу. Згадуваний уже О. Маковей пише: “Несвідомий народ терпів муки людини, за судженою на смерть, свідомих дітей завмирялого українського народу можна було почислити на пальцях одної руки”.

Сучасники стверджували, що утиск українського народу, був подвійним – німецьким і “волосько-дідичівським”, спрямований на знівечення Буковинської Руси.

На утвердження ідеалів духовного, мовного пробудження, що почав проповідувати Ю. Федькович з 1861 р., треба було “чекати” до 1884 р., коли з'явилися громадські діячі з усвідомленням необхідності боротьби за національні права. “Руська Бесіда” мала ту заслугу, – писав О. Попович, – що гуртувала в собі русинів і піддержувала національну свідомість, спиняла румунізацію і національну байдужість”.

Мова, традиція предків, історичне минуле, віра почали вже звучати з часів, коли товариство очолював С. Воробкевич, але з середини 80-х років, коли головували в ньому Є. Пігуляк (із 1884), О. Попович (із 1888), С. Смаль-Стоцький (із 1892), вони стають об'єднуючими чинниками. Тоді ця громадська організація була центром утворення на теренах Буковини багатьох культурно-освітніх товариств (“Міщанська читальня”, “Народний дім”, “Руська школа” (з 1908 – “Українська школа”), “Буковинський Боян”, “Жіноча громада” та ін.).

Особливо плідна праця Поповича на освітянській ниві. Саме він був ініціатором створення української організації “Руська школа”, якою керував з 1887 року, а трохи пізніше разом з однодумцями перейменував її на “Українську школу”.

Він зумів оптимально поєднати професійну діяльність з громадсько-політичною, оскільки слугував єдиній меті – визволен-

ню пригноблених (політично, національно, соціально, духовно) українців з чужинського ярма. За короткий час він пройшов шлях від студентської лави, коли проявлялися в інтелігентських колах тенденції москвофільства, до свідомого народовця з чіткою національно-патріотичною позицією. Уже тоді, будучи членом таємних товариств (“Согласіє”, “Братній союз”), він активно популяризував українську ідею через шанобливе ставлення до рідної мови. Для цього проводилася різнобічна робота з учнівською молоддю, використовувалися культурно-мистецькі засоби виховного впливу. Так, в учительській семінарії, де навчався Попович, був створений театр (директором якого він став), репертуар якого мав національно-культурну спрямованість. Факт, що найбільш популярною виставою був твір І. Котляревського “Наталка Полтавка”, підтверджував провідну ціннісну ідею Поповича та його молодих соратників, направлену на усвідомлення єдності східного і західного українства, цементауючою основою чого мала стати українська мова. Добре розуміючи, що політичні режими не лише не зацікавлені, але й вороже ставляться до ідеї рідномовності, великий буковинський просвітник формував своєю творчістю образ національного ідеалу і поза формальною системою освіти.

Через публічне слово, пресові органи організації намагався вибудувати таку суспільно-політичну та культурно-просвітницьку платформу, яка б консолідувала українство, його “провідну” верству. Це було одним з найбільш складних, але дуже значущим завданням. Оскільки роз'єднаність, суперечки та протистояння серед своїх були однією з вагомих причин занепаду, упокорення українства.

Цю тему розпочала висвітлювати “Буковина”, в якій до 1892 року працював О. Попович. 10 січня цього ж року, коли Попович передавав головування “Руської Бесіди” Смаль-Стоцькому у зв'язку з переїздом до Сирету на роботу шкільним інспектором, у газеті “Буковина” була надрукована стаття “Згода буде, незгода руйнує”.

У ній, зокрема, зазначалось: “За свободу, за волю руського (українського) народу

проляли колись наші предки ціле море дорогої своєї крові, та на превеликий жаль всі ті тяжкі жертви не спасли нашого народу, впала його колишня державна сила, що володіла землями від Карпат до Дону і до Чорного моря, пропали єго великі багатства, а остались лише лати і лахи”.

Очевидно, причиною цього лиха було віковичне руйнування недругами наших споконвічних земель та упокорення народу. Проте не тільки вона, оскільки “все те не було в силі спровокувати, коли б наші князі, наші гетьмани, наші бояри кріпко вірили в живу силу нашого великого народу, коли б старалися совісно плекати цю народну силу”.

До провідників народних мас у Поповича було особливо вимогливе ставлення, щоби інтерес суспільного блага стояв вище приватного. Тому такою претензійною видається оцінка шанованому митрополиту Євгену Гакману, висловлена ним у праці “Відродження Буковини”. Там значиться, що йому румуни “завдячували гімназію в Сучаві й реальну школу в Чернівцях, удержувані з релігійного фонду, румунську викладну мову замість латинської на теології, кафедральний собор з румунськими написами і т.д. Для українців не зробив Гакман нічого, хіба що не переслідував української мови й священників-українців”.

Не полемізуючи навколо цієї достатньо жорсткої характеристики духовного предводителя, варто зробити акцент на одному важливому аспекті. Попович завжди боляче реагував на тих, хто з різних причин сторонилися українських справ, не опиралися на українських людей. Мабуть, у цьому крилася одна з причин його напружених взаємин із С. Смаль-Стоцьким, “який за 6 літ свого віцемершалкства не приняв до урядів Красово Виділу (одного буковинця”, натомість закидав необгрунтований докір Поповичу в прихильності до автохтонства. Однак, розробляючи політичну платформу “Руської Ради”, очолюючи (1905 р.) регіональну “Українську поступову партію”, будучи послом Буковинського крайового сейму (з 1911 р.), працюючи в Крайовій шкільній раді, в товаристві “Українська культурна рада” у Відні, опікуючись українськими школами в Празі, створюючи Комітет допомоги українським біженцям, будучи з 1915 року членом Загальної Української Ради, він “дав безліч доказів прихильності до всіх українців”.

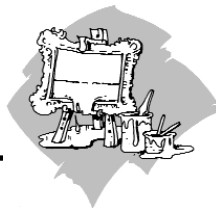
Політично зріло проявив себе в період українських національно-визвольних змагань. Повернувшись на Буковину 1918-го, повністю віддається головній меті – визволенню буковинців з-під гніту чужоземщини, здобувши право бути українцям у єдиній національній державі. У складі буковинської делегації брав участь (жовтень 1918 р.) у створенні Української Національної Ради ЗУНР та проголошенні у Львові про створення Української держави в Галичині, Володимирії, Буковині.

Як голова Українського Крайового Комітету Буковини борюся за ствердження самостійної української держави, не залишившись пасивним спостерігачем, коли справа стосувалася майбутнього його рідної Буковини та України.

Усе це відбувалося в надзвичайно складній ситуації, оскільки напередодні (27 жовтня) резолюція Національного Комітету буковинських румунів проголосила об'єднання всієї Буковини в єдину незалежну румунську державу.

Проте він був серед тих, хто 1 листопада звернувся із закликом до українського населення краю взяти участь у Всенародному вічу 3 листопада, “щоби там повселюдно об'явити волю цілому світові” (“Буковина”, 1.11.1918).

Омелян Попович став фундатором віковичної мрії українських буковинців, що була проголошена на велелюдному зібранні 3 листопада в Чернівцях: “Віче бажає прилучення австрійської часті української землі до України”. (“Буковина”, 10 листопада). А вже 6 листопада президент краю

Спогади про Віктора Зарецького

В арт-галереї “Перемога” відкрили виставку “Віктор Зарецький – робота художника”, до якої увійшли ескізи митця, створені протягом 60-х – 80-х років минулого століття.

Ця виставка ескізів і начерків Віктора Зарецького – спроба показати таємний світ, що залишається за рамками великих полотен, того, що залишається в майстернях, у шухлядах, численних папках. Ця ескізна праця художника – процес пошуку, процес набуття майстерності, пошук поз, погляду, характеру натури. І натура – живі люди, зайняті працею.

Сюжети праці в роботах Віктора Зарецького – одні з найпопулярніших, особливо в начерках і підготовчій роботі. Художник через процес праці натурника досліджував його суть. І якщо начерки призводили до постановочного портрета, то з цього портрета ставало зрозуміло – це шахтар, це письменник, це архітекторка.

Через працю Зарецький розкривав характер людини. І цим брав участь у створенні колективного портрета сучасників, свого середовища, історичної доби, яка була дуже непростюю.

Ескізи Віктора Зарецького створені в класичній манері і не потребують роз’яснення. Метою організаторів виставки було створити контекст роботи Віктора Зарецького, тих процесів, що відбувалися в житті художника.

“Навколо художника є природа, сльози, грози, радість, екологія. І все це художній процес. Прямий погляд нічого не дає. Потрібні художні засоби висловлення. Навколо цього все крутиться”, – писав Віктор Зарецький.

“Віктор Зарецький сповідував академічну систему “поставленого ока”, яке повинно автоматично вимірювати величини та відстані. Коли малювали “натуру”, то не можна було й поворухнутися. Одного разу під час такої роботи у мене впади олівець. Я нахилилася, щоб його підняти. Побачивши це, Віктор Зарецький грубо вилаявся і примусив мене наточити вдома 60

Олена Зарецька відкриває виставку свого дідуся, Віктора Зарецького

олівців. Ми не мали права відволікатися на такі дрібниці”, – згадувала художниця Марина Соченко.

– Відкриття виставки мого діда – це для мене завжди свято, – зізналася художниця Олена Зарецька. – Давно хотіла представити його ескізи, але не уявляла, в якому просторі могу це зробити. Коли запропонували організувати виставку у галереї “Перемога”, то взялася за цю справу не відразу, бо спершу не могла підібрати концепцію. Врешті зрозуміла, що це буде робочий процес, люди, які працюють.

Ще два роки тому одну з залів цього простору вирішили назвати іменем першої дружини Зарецького – Алли Горської і розмістити на стіні репродукцію її роботи. Зупинилися на обкладинці до

збірки Ліни Костенко “Зоряний інтеграл”, яку зробила художниця. У перспективі обов’язково підготуємо виставку робіт Алли Горської. А цю присвячуємо великому Майстру Віктору Івановичу Зарецькому.

Про дідуся у мене залишилися дитячі спогади. Пам’ятаю, коли мені було 5 років, він приїхав до нас у гості. Я сиділа на килимку, а він – на дивані і малював начерки. Потім створив два моїх портрети. Один з них зберігається в нашій родині.

Другий спогад пов’язаний з Конча-Озерною, де Віктор Зарецький жив зі своєю другою дружиною останні роки життя. Він поставив на мольберт невеликий планшет, дав мені фарби, пензлик, і я почала малювати

щось дитяче. Мені було навіть трохи соромно, що дали таку можливість, а я так невдало це зробила...

Щодо виставки: у неї немає початку, немає кінця, відсутній лінійний сюжет. Можна починати дивитися з будь-якої точки. Тут в основному представлені ескізи з моєї домашньої колекції. У мене до цих робіт дуже тепле ставлення. Коли дивишся на великі полотна художника – мовби ведеш із ним серйозну розмову. А коли гортаеш ескізи – ніби сидиш у його майстерні, на столі чайник, сервіз і художник наливає тобі чаю.

Мені дуже подобається ескіз, на якому одразу три зображення. Завдяки таким роботам Віктор Зарецький як людина, художник, дідуся розкривається для мене зовсім з різних ракурсів.

Умовно я б поділила виставку на дві частини. Основна – це ескізи. Хтось із відвідувачів упізнає деякі роботи, а хтось, можливо, і зображених на них натурників. Друга – цитати про його життя і творчість, які я підбирала цілий тиждень. Думаю, що вони допоможуть краще відкрити Віктора Зарецького не лише як художника, а й як людину.

Сподіваюся, ми обов’язково будемо проводити такі виставки і надалі. Я завжди відкрита до будь-яких проєктів, пов’язаних з Віктором Зарецьким та Аллою Горською...

На переконання колекціонера Марта Априлуеса Віктор Зарецький входить у десятку найкращих українських художників ХХ століття. А унікальність нової

виставки полягає в тому, що тут представлена його творчість саме як рисувальника. Тут ми бачимо “живі” роботи, дію. Дуже важливо, коли у картинах показано рух, дію. Відтворити їх на полотнах сьогодні під силу далеко не всім навіть професійним художникам.

Художник і педагог Едуард Межул згадав, як починав навчатися у Віктора Зарецького далекого 1977 року. Віктор Іванович прагнув цікаво проводити заняття, розповідав про життя і творчість багатьох художників. Завжди намагався додати трішки гумору. Любов повторювати слова: “Реалізм помирає вже років сто і помиратиме ще кілька сотень років. Навчімося добре малювати, вивчімо натуру, а тоді все інше у нас вийде”. Два роки навчання у Зарецького пан Едуард вважає роками свого творчого зростання.

Для мисткині Ольги Кравченко процес формування як художниці теж пов’язаний з Віктором Зарецьким. Позналилися вони у 80-ті роки. Почалося все з того, що Віктор Іванович запропонував створити портрет Ольги. Вона, звісно ж погодилася. Відкрила його як чудового співрозмовника, який розповів багато цікавого не лише про творчість інших художників, а й про власний шлях у мистецтво. Тоді він створив багато портретів Ольги олівцем, один з яких представлено на виставці. Оглядаючи експозицію, вона і сьогодні немов чує голос Зарецького, відчуває подих. Саме завдяки цьому митцю пані Ольга і стала художницею.

А для ще однієї онуки, Насті Молодчикової, Віктор Зарецький запам’ятався, насамперед, як художник, а як дідуся, що міг взяти онуку на плечі, піти з нею на річку, і, звісно ж, дати перші уроки малювання. Поки Настя робила дитячі спроби пензлем чи олівцем, дідуся малював її

Народилася Марія у старовинному селі Пикові, що на Вінничині. З раннього дитинства захопилася малюванням, проте здобути мистецьку освіту не склалося. Після закінчення Київського університету імені Тараса Шевченка викладала українську мову та літературу в Республіканській художній школі імені Шевченка, працювала на кафедрі української мови та культурології Національного університету біоресурсів та природокористування України. Її чоловік Василь Євдокимович та діти Євдоким і Мирослава – професійні художники. З виходом на пенсію знову повернулася до цього виду мистецтва і Марія, систематично рисує графітним олівцем на папері та малює акриловими фарбами на покритій ґрунтом полотняній, картонній чи фанерній основах.

Темами й сюжетами її рисунків та картин стали, переважно, знані з дитинства будні і свята сільських трударів, – творців хліба і пісні. Рідні люди і природа малої батьківщини назавжди закарбувалися у вразливій дитячій душі скромної авторки картин-споминів. Природне відчуття гармонії кольорових поєднань та здатність малювати з пам’яті і за уявою, аби образно передати життя подільського села середини ХХ століття, роблять творчість Марії Перевальської цікавим явищем українського наївного малярства.

Її роботи експонувалися в Музеї книги та друкарства України, Черкаському художньому музеї, Банкотно-монетному дворі НБУ, Національній бібліотеці імені Ярослава Мудрого, Національному музеї літератури Украї-

Село Марії Перевальської

У Муніципальній галереї мистецтв Деснянського району столиці відкрили виставку живописних робіт Марії Перевальської “Наше село”, на якій представлені роботи мисткині, створені в останні роки.

з дотриманням усіх правил, вони б не мали тієї атмосфери. Полотно пані Марії – це наче спогад про існуючий і вже неіснуючий світ.

– Наша галерея представляє творчість відомих художників, даючи їм можливість показати свої нові роботи, – зазначив народний художник України, лавреат Шевченківської премії Валерій Франчук. – Водночас відкриваємо тих диво-митців, творчий доробок яких з тих чи інших причин проходив повз увагу мистецької спільноти. Одна з таких художниць – Марія Перевальська. У своїх роботах вона змалювала великий український світ, який дає право на вічність української нації. Ці картини заслуговують на те, щоб бути представленими в колекції Національного музею українського декоративного мистецтва, інших національних музеях. Сподіваюся, що у нашій галереї ще неодноразово представимо творчість родини Перевальських. А держава нарешті почне приділяти належну увагу культурі. Адже лише піднявши на високий рівень нашу національну культуру зможемо відродити українську економіку.

ни, Центрі народної культури в Обухові, а також на всеукраїнських художніх виставках у Національній спілці художників України та Національній спілці майстрів народного мистецтва України. З ініціативи письменника Петра Перебийноса 16 картин мисткині про сільське життя були вперше оприлюднені в унікальній книжці етюдів з пам’яті Івана Драча “Золотий цап”, виданій Володимиром Шовкошитним у 2018 році.

– Готуючи експозицію, я спілкувався з кожною картиною, дивився у вічі зображених на них людей, – зізнався на відкритті виставки арт-менеджер галереї Олег Смаль. – В усіх роботах відчувається мистецтво, дух, атмосфера. Якби ці картини були зроблені академічно, монументально,

– Марія Перевальська – талановита художниця, – переконаний член НСХУ та НСПУ Михайло Горловий. – Завдяки її роботам ми переносимося в середину минулого століття. Вона зуміла чудово відтворити народні звичаї і традиції. Відчувається, що в її душі завжди жила мисткиня. Її роботи, на мое переконання, безцінні, вони житимуть віками. Такій майстрині можуть позаздрити навіть професійні художники.

– Радий, що роботи моєї дружини так природно вписали в інтер’єр цієї галереї, – розповів народний художник України Василь Перевальський. – Марія почала малювати ще в дитинстві. Повернулася до творчості лише у зрілому віці, після інсульту. Коли наш син, який зараз живе в Іспанії, побачив по скайпу її малюнки, зроблені олівцем, то порадив малювати фарбами. Обрали акрил. Починала з маленьких малюнків, а зараз вже працює над великими полотнами. На її прикладі переконався, що кращої терапії, ніж

образотворче мистецтво, не може бути. Мистецтво відволікає людину від проблем, і вона починає жити повноцінним життям. Велика подяка одній із найкращих галерей Києва за увагу до творчості нашої родини.

– Майже всі мої роботи про село, – зізналася Марія Перевальська. – Я сільська дитина, дуже люблю село. Низко вклоняюся людям, які там живуть. Це люди, які зберегли мову, звичаї, традиції. Попри всі проблеми й труднощі вони й сьогодні працюють від зорі до зорі.

З дитинства пам’ятаю патріархальне село. Думаю, що таким воно було і в ХІХ столітті, а почало змінюватися лише у 70-80-х роках. Пам’ятаю, як ще їздили волами. Зринають у пам’яті багатотисячні ярмарки, на яких можна було купити практично все. Люди їхали на роботу з піснею, поверталися з нею з поля. Ввечері по всіх кутках села лунала українська народна пісня. Грали гармошка й баян.

А як шанобливо люди відзначили родини, хрестини, весілля, проводжали в останню путь. Шкода, що сьогодні село вимирає, зникає. Але для мене воно залишається дорогим, бо пов’язане з дитинством, юністю.

Люди кажуть, раз малюю, то треба, щоб це бачили інші, тому влаштовую персональні виставки. Лише закінчую одну роботу, відразу беруся за іншу. Крім живопису пробувала себе у гравюрі, знаю техніку офорту. Маю багато творчих планів, дай Боже сил і здоров’я влітати їх у життя.

Матеріали підготував Едуард ОВЧАРЕНКО

Ярослава РІЗНИКОВА,
лауреатка літературних премій ім. І. Франка та Г. Сковороди, членкиня ініціативної групи “За створення пам’ятника Лесі Українці в Одесі”

Жива пам’ять Лесі Українки

Ми майже звикли, що ювілейні дати корифеїв української культури не привертають належної уваги та проходять на маргінесі суспільного інтересу. Але 2021 рік – рік святкування славного ювілею Лесі Українки – вселив надію, що спільними зусиллями громадськості та чиновників можна подолати цей стереотип. Чимало знакових подій та заходів було проведено на початку року: масштабний мистецький проект “Леся Українка: 150 імен”, у межах якого – опера “LE”, дискусії та обговорення, флешмоби, виставки, фестивалі та конкурси, презентація 14 томів творів Лесі Українки тощо.

Але й кінець року ознаменувався низкою цікавих заходів, присвячених висвітленню життя і творчості Лариси Косач-Квітки. Згадаймо, що в Луцьку 18-20 жовтня відбувся черговий Всеукраїнський конкурс професійних читців Лесиної поезії, заснований Національною спілкою театральних діячів України. У вересні Посольством України в Нідерландах були передані до Літературно-меморіального музею Лесі Українки у Новоград-Волинському віднайдені перекладені фризкою мовою п’ять віршів Лесі Українки, надруковані наприкінці 80-х років. У селі Прилуцьке, що на Волині, 21 вересня підбито підсумки Міжнародного конкурсу плакатів “Паралельні біографії: Габрієла Запольська – Леся Українка”. У Харкові з 17 вересня до 16 жовтня тривав найбільший в історії Харкова освітньо-театральний проект – “Шляхи рівняйте Духові Його. Леся Українка: погляд зі сходу”. Завершенням проекту став тиждень благодійних показів прем’єрної вистави Театру P.S. – “Оргія” за останньою п’єсою Лесі Українки.

У рамках проекту “Привіт. Леся” від радіо СІД FM було створено серію радіопрограм та підкастів, що розвінчують міфи про життя поетеси, українська акторка театру та кіно, заслужена артистка України Ірма Вітовська озвучила листи Лесі Українки, а в Луцьку в Музеї сучасного українського мистецтва Корсаків з 11 вересня до 10 жовтня тривала виставка робіт Олександра Грехова, присвячених Лесі Українці.

У цю всеукраїнську географію осіннього відзначення ювілею поетеси дуже гармонійно вписується і одеський проект “Леся Українка. Присвята”, що стартував 15 жовтня в Одеському літературному музеї.

Ініційований заслуженим художником України Сергієм Савченком, проект складається з серії подій, до яких долучилось широке коло учасників. Так, у Золотій залі музею стартувала конференція та презентація книги “Леся Українка і Одеський культурний простір в текстах одеських діячів”. Серед авторів – два письменники, лауреати Національної премії ім. Тараса Шевченка Григорій Гусейнов та Володимир Рутківський; поетеса, учасниця українського правозахисного руху, лауреатка премії ім. Василя Стуса, ім. Ірини Калинець Галина Могильницька; письменник, заслужений діяч мистецтв України Григорій Зленко; історик, громадський діяч, док-

тор історичних наук Олександр Музичко; журналіст, культуролог, член Національної спілки журналістів України Тетяна Ананченко; краєзнавець, громадський діяч, колекціонер Тарас Максимюк; журналіст і письменник, член НСЖУ та НСПУ Роман Кракалія; літературознавець, кандидат філологічних наук Володимир Сподарець, а також сам ініціатор проекту Сергій Савченко.

Авторам – знаним дослідникам у галузі історії, етнології, фольклористики, мистецтвознавства, вдалось вирішити непросте завдання, пишучи про включеність Лесі Українки до широкого культурного контексту загальноєвропейської історії, знайти баланс поміж докладністю та інформативністю, з одного боку, й читабельністю та доступністю змісту широкому колу читачів, з іншого.

Тексти ці суголосні ідеї виставки графічних робіт, присвячених поетесі та її творчості, що розгорнулася в нижніх залах музею. Постає мисткині розкрилась через галерею зображень від видатних українських художників-графіків Михайла Деревуса, Володимира Василенка, Василя Перевальського, Людмили Мітченко, Василя Лопати, Надії Лопухової, Василя Чебанника.

Вдало стихію творчості та пошуку власної ідентичності, генеровану феноменально обдарованою Ларисою Косач, підтримала виставка сучасного візуального мистецтва знакових одеських мистців, розміщена в сусідніх залах. Тут – роботи Валерія Басанця, Луки Басанця, Наталії Бережної, Дмитра Величка, Анатолія Горбенка, Сергія Зайця, Валентина Захарченка, Оксани Здоровецької, Віктора Ігнат’єва, Тетяни Іщенко, Олександра Карпушкіна, Олександра Ковалю, Сергія Лозовського, Віктора Маринюка, Ігоря Марковського, Тетяни Маслової, Петра На-

гуляка, Анни Носенко, Бориса Рум’янцева, Микити Рум’янцева, Дениса Савченка, Сергія Савченка, Василя Сада, Кліма Степанова, Миколи Степанова.

Куратор виставки Сергій Савченко твердить, що для багатьох наших сучасників “не до кінця зрозуміла постає Леся Українка, яка, будучи органічною частиною цілісного українського, історично-культурного простору, явилась стимулятором діалогу українських культурних еліт Західної України та Великої України. Особливо зворушливий слід Леся залишила в Одесі, де побувала понад 20 разів, й де дотепер відчутна магія її особистості”.

Саме цим, мабуть, пояснюється інтерес глядачів до двох варіантів проекту пам’ятника Лесі Українці, що презентувались в експозиції виставки. Їх створено відомим одеським скульптором, монументалістом, заслуженим художником України Миколою Худолієм на прохання членів ініціативної групи “За створення пам’ятника Лесі Українці в Одесі”, що почала діяти на початку 2020 року.

Нагадаю, що представники творчих організацій, краєзнавці, історики, звернулись до міського голови з пропозицією встановити пам’ятник Лесі Українці на Приморському бульварі. Тут завше багато людей, передовсім гостей міста, звідси відкривається гарна панорама моря, яке так любила Леся, неподалік – на вулиці Гоголя – будинок, де вона зупинялася і проживала деякий час. На жаль, ця ідея була відхилена, як відхилена й інша пропозиція – про встановлення пам’ятника на Олександрівському проспекті в центрі міста.

Але ініціативна група не полишає спроб донести до представників органу місцевого самоврядування важливість увіковічнення образу аристократки духу і великої Українки в місті, що в 2019 році долучилось до мережі креативних міст ЮНЕСКО, визначивши літературу серед пріоритетних напрямків свого розвитку.

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2022

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 66

на 1 місяць	28 грн 14 коп.	на півроку	152 грн 84 коп.
на 3 місяці	79 грн 42 коп.	на 11 місяців	276 грн 54 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН
Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК
Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК
Коректорка
Олена ГЛУШКО
Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО
Бухгалтерія
279-41-46
Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua
Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.
Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

